

**TOPICAL ISSUES OF INTELLECTUAL
PROPERTY IN UKRAINE AND
THE EUROPEAN UNION**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ**

Institute of educational and professional developments
Limited Liability Company «SNK Group»
State Higher Educational Institution
«Uzhgorod National University»
Science park «Synergy»
Faculty of Law, State University
of Infrastructure and Technology
Economic Court of Transcarpathian region
Scientific-Research Institute of Intellectual Property
National Academy of Law Sciences of Ukraine

TOPICAL ISSUES OF INTELLECTUAL PROPERTY IN UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION

Materials
V International research and practice conference
02-03 October 2021

Budapest, 2021

Інститут освіти та професійного розвитку
Товариство з обмеженою відповідальністю «СНК груп»
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
Науковий парк «Синергія»
Юридичний факультет Державного університету
інфраструктури та технологій
Господарський суд Закарпатської області
Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Матеріали
V Міжнародної науково-практичної конференції
02-03 жовтня 2021

Будапешт, 2021

HU ISBN 978-615-01-2882-5

Appears (in English, Hungary, German, Ukrainian, Russian) **1** times a year, («autumn»). (The editorial board reserves the right to make changes).

Articles, studies, reviews, etc. they reflect the authors' opinions.

Founder and publisher: Oktatási és Szakmai Fejlesztési Intézet Alapítvány, Institute of Educational and Professional Development. Official registration number: 01-01-0012772

1065 Budapest, Hajós utca 17. 1/2. Tel.: +36704136699.

E-mail: iepdoffice@gmail.com

Proofreaded journals. Each manuscript submitted for publication is called double-blind peer-reviewed. The journal only publish original, previously unpublished works.

Editor in chief:

Litvin István PhD, Oktatási és Szakmai Fejlesztési Intézet Alapítvány elnöke (Institute of Educational and Professional Development)

Scientific secretary:

Prof. JUDr. **Vasyl Rossikhin**, DrSc

Editing the editorial board:

Hungary:

Dr. habil. **Kozár László** PhD mindkettő Management and Business tudományterület. Intézetvezető Egyetemi Magántanár Budapesti Gazdasági Egyetem

Ukraine:

Prof. JUDr. **Vasyl Rossikhin**, DrSc, Vice-rector for innovation and corporate work and administration Kharkiv National University of Radio Electronics.

Prof. JUDr. **Slipchenko Svyatoslav**, DrSc, Department of Civil Law Disciplines, Kharkiv National University of Internal Affairs

Prof. JUDr. **Zhornokui Yurii**, DrSc, Head of Department of Civil Law and Process, Kharkiv National University of Internal Affairs

Prof. JUDr. **Halyna Rossikhina**, DrSc., Department of State-legal Disciplines, V. N. Karazin Kharkiv National University.

Assoc.Prof.Dr. **Stepan Lytvyn** PhD, Department of Civil Law and Process at the State higher educational establishment "Uzhhorod National University", Lawyer.

Alla Diduk, Ph.D. in Law, Associate Professor, Professor of the Department of Civil Law and Procedure National Aviation University (Kiev, Ukraine)

Assoc.Prof Dr. **Elena Pikhurets** PhD, Department of Civil Law Disciplines, Kharkiv National University of Internal Affairs

Prof. **Kostiuchenko Olena** Doctor of Law, Leading researcher in Department of Ensuring of integration between academic and university science and legal education development of Kyiv Regional Centre of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine

JUDr. **Yaroslav Stupnik**, CSc, Department of Criminal Law and Procedure at the State higher educational establishment "Uzhhorod National University"

Judicial expert **Olexandr Doroshenko** PhD in Law, Director Scientific-Research Institute of Intellectual Property National Academy of Law Sciences of Ukraine

Sopilko Iryna - Doctor of Juridical Sciences, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Academician of the Academy of Sciences of the Higher School of Ukraine, Dean of the Faculty of Law of National Aviation University

Victor Shcherbyna, Professor of the Chair of Labor and Social Maintenance Law Taras Shevchenko National University of Kyiv

Kozhevnykova Victoriia Professor of the Department of Civil Law and Procedure of the National Aviation University

ЗМІСТ

Аюпова Р. М. Практичні проблеми застосування Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав».....	9
Безега Т. М. Деякі актуальні питання захисту прав інтелектуальної власності в Україні	14
Булеца С.Б., Чепис О.І. Авторське право в умовах цифрової трансформації	20
Вакарєва К.О. Етика штучного інтелекту.....	26
Грузінова Л.П. Грузінов О.Я. Право інтелектуальної власності: особливості методики викладання	29
Дорошенко Д.О. «Несанкціонований стрімінг на спортивних подіях: аспекти інтелектуальної власності»	35
Дорошенко О.Ф., Дорожко Г.К. Системна творча співпраця наукових та освітніх установ — важлива стратегія розвитку інтелектуальної власності в Україні	40
Дрозд В.Г., Россіхін В.В., Россіхіна Г.В. До питання експертизи деяких об'єктів інтелектуальної власності	45
Жорнокуй Ю.М. Окремі питання виникнення та здійснення прав на службові об'єкти і об'єкти, створені на замовлення.....	50
Кирий В.В. Москавцова К.О. Моделювання процесу комерціалізації інтелектуальної власності в Україні в умовах креативної ринкової економіки	55

Копча В.В. Правові методи дослідження: нова роль в умовах глобалізації.....	59
Litvin I. Az adatgyűjtemény (adatbázis) alanyi jogának keletkezése.....	65
Марценишин Ю.І. Державне управління у сфері дорожнього перевезення небезпечних вантажів.....	68
Mikichurova O. International law in the modern world.....	71
Novoselska I.V., Denisenko S.A. Camcording and cardsharing as types of copyright infringement.....	80
Піхурець О.В. Авторсько-правове регулювання відносин щодо комп'ютерних програм.....	83
Сахарчук В.В. Організації колективного управління: проблема організаційно-правової форми.....	88
Сличко В.В. Суб'єкти забезпечення інформаційної безпеки України.....	92
Stupnyk Y. The mechanism of Criminality Counteraction in Ukraine	97
Химинець М.І. Проблемні питання розслідування кримінальних правопорушень у сфері захисту інтелектуальної власності.....	104
Ходош А.В. Щодо можливості застосування доктрини “fair use” в Україні з метою досягнення балансу між інтересами суспільства і охороною прав власників веб-сайтів.....	105
Цюга С.А. Реализация авторского образовательного проекта «школа депутата» в республике Беларусь.....	109

Аюпова Рано Мухтарівна,

*AyupovaRanoMuhtarivna
суддя господарського суду
Харківської області, к.ю.н.*

ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ ПРАВОВЛАСНИКІВ У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І (АБО) СУМІЖНИХ ПРАВ»

Ні для кого не є новиною те, що Україна знаходиться серед лідерів з незаконного використання об'єктів права інтелектуальної власності. Згідно з інформацією Міжнародного альянсу інтелектуальної власності, Україна за 2016 рік посіла перше місце в рейтингу країн, які найчастіше порушують права інтелектуальної власності. 22 грудня 2017 року Офіс торговельного представника США у «Спеціальній доповіді 301»[1] щодо стану захисту прав інтелектуальної власності в Україні, відзначив незначний прогрес з вдосконалення законодавства щодо діяльності організацій колективного управління зі збору роялті та[2]оприлюднив заяву Президента Дональда Трампа щодо доступу країн, що розвиваються, до Генералізованої системи преференцій США (GSP)[3]. Згодом Адміністрація Президента США ухвалила рішення про часткове призупинення преференцій у рамках GSP для України з відтермінуванням рішення на 120 днів(до кінця квітня 2018 року) [1]. Офіс торговельного представника США повідомив, що відтермінування є результатом позитивних дій Кабінету Міністрів України у напрямку виправлення ситуації з непрозорою системою виплати роялті правовласникам авторських прав і (або) суміжних прав.

Але у разі відсутності позитивних зрушень, Україні загрожувало позбавлення права вітчизняних виробників безмитного ввезення на територію США продукції за 155 товарними позиціями українського експорту. Фактично, українці не зможуть експортувати до США відповідні товарні позиції у безмитному режимі за системою GSP. Під дію заборони потрапило чимало товарів, серед яких продукти харчуван-

ня, зокрема зернові, деякі види риби, продукти промисловості, наприклад дезодоранти, сукні тощо.

Загалом, Офісом торговельного представника США було вказано на найбільш проблемні питання у сфері захисту прав інтелектуальної власності в Україні. До яких слід віднести наступні:

- несправедлива, непрозора система організацій колективного управління авторськими правами, які відповідають за збір та розповсюдження роялті;
- широке використання неліцензійного програмного забезпечення українськими державними установами;
- відсутність ефективних способів боротьби з порушеннями авторських прав в Україні.

На виконання п. 154 Плану Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014-2017 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.09.2014 №847-р.Верховною Радою України був розглянуто законопроект, а згодом 15 травня 2018 року прийнято Закон України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав»[5] (далі – Закон України). Даний законодавчий акт було розроблено з метою реформування системи колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав та унеможливлення незаконної діяльності організацій колективного управління (ОКУ). Та має на меті забезпечення ефективної та прозорої системи колективного управління майновими правами у сфері авторського права і (або) суміжних прав.

Законом України визначено правові та організаційні засади колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, відповідні повноваження ОКУ а також механізм надання послуг правовласникам щодо збору роялті на договірних засадах. Також деталізовано процедуру акредитації ОКУ, встановлено державний нагляд за ОКУ та посередництво у переговорах і при вирішенні конфліктів, тощо.

Визнаючи прогресивність Закону України у сфері посилення захисту авторського права та суміжних прав в Україні, слід вказати на певні спірні положення цього нормативного акту, які можуть виникнути при його практичному застосуванні. Зокрема:

1. Норми Закону України суперечать положенням Директиви ЄС 2014/26/EU від 26.02.2014 про колективне управління авторськими

та суміжними правами та мультитериторіальному ліцензуванні прав на музичні твори з метою використання он-лайн на внутрішньому ринку (Directive 2014/26/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on collective management of copyright and related rights and multi-territorial licensing of rights in musical works for online use in the internal market)[4] у частині деталізації можливості особистого здійснення та самостійного управління майновими правами правовласниками. Фактично у стані правової невизначеності опинилось право правовласників здійснювати управління своїми майновими правами особисто (пряме управління). Хоча така можливість прямо передбачена п.п. 2 і 16 преамбули до Директиви ЄС ЄС2014/26/EU. У тексті Закону України йдеться про ОКУ, а такі способи управління, як безпосередньо правовласником чи повіреним у законі, лише згадуються, але не деталізуються.

2. Одним з механізмів реалізації Закону України[5] є те, що передбачено створення та функціонування електронної системи реєстрації та обліку авторських і суміжних прав п.7 ст.4. Закону. Проте, про яку саме електронну систему реєстрації та обліку у сфері авторського права і суміжних прав йдеться мова, у цьому законі не зазначено, та які саме відомості можуть бути внесені до електронної системи реєстрації та обліку у сфері авторського права і суміжних прав, не вказано. Також не визначено необхідність існування такої електронної системи реєстрації та обліку у сфері авторського права і суміжних прав. Зазначене може призвести до зловживань з боку Установи, яка має забезпечити її функціонування. До того ж не зрозуміло, як п.7 ст.4. Закону України співвідноситься з нормою ст.11 Закону України «Про авторське право та суміжні права».

3. Законом України у Розділі 6 Прикінцеві та перехідні положення внесено зміни до Закону України «Про авторське право і суміжні права», якими суттєво змінено компенсацію за порушення прав. Так, звичну компенсацію в розмірі від 10 до 50000 мінімальних заробітних плат за одне порушення було замінене на доволі цікаву конструкцію, що виглядає наступним чином:

«г) виплату компенсації, що визначається судом як паушальна сума на базі таких елементів, як подвоєна, а у разі умисного порушення – як потроєна сума винагороди або комісійні платежі, які були б сплачені, якби порушник звернувся із заявою про надання дозволу на використання оспорюваного авторського права або суміжних прав замість відшкодування збитків або стягнення доходу».

Така зміна може вплинути на рівень охорони авторського й суміжних прав в Україні. Враховуючи рівень правосвідомості більшості вітчизняних користувачів, їх небажання використовувати об'єкти авторського й суміжних прав без дозволу правовласника пояснювалось відповідальністю у 10 мінімальних заробітних плат, які зазвичай стягувались з правопорушника на користь правовласника. В переважній більшості – це була мінімальна сума компенсації (10 мінімальних заробітних плат), яка зменшилась до 10 прожиткових мінімумів для працездатних осіб (без внесення змін у законодавство). Але навіть і така незначна сума (17620 грн. до квітня 2018 р.) запобігала здійсненню порушення. Було сформовано сталу судову, а також позасудову практику врегулювання спорів у сфері захисту авторських прав та суміжних прав.

В результаті отримали проблему у застосуванні судами нової редакції ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Так, якщо раніше суд мав хоч якийсь твердий орієнтир (10 мінімальних заробітних плат), то тепер він зник. Наразі базою формування компенсації для суду є сума винагороди, що була би сплаченою, якби порушник звернувся із заявою про надання дозволу на використання оспорюваного авторського права або суміжних прав. Якщо читати буквально, то стає очевидно, що ця сума може бути вирахованою лише у разі досягнення домовленості між правовласником і потенційним порушником, тобто укладення ними договору. Ураховуючи те, що такий договір, де би була визначена справедлива ціна права використання об'єкту на стадії судового розгляду йтись не може (тут не мирова угода, коли сторони дійшли до якогось компромісу поза судовим засіданням), оскільки порушник розуміє, що йому доведеться сплатити правовласнику щонайменше вдвічі більше. Тож він зацікавлений максимально занизити винагороду. Правовласник, який розуміє, що суд може легко відкинути частину заявлених позовних вимог, зацікавлений максимально збільшити суму винагороди.

В підсумку суддя має здійснити нетрадиційну для української правової системи функцію щодо визначення ціни авторського права на певний твір чи об'єкт суміжних прав. Зрозуміло, суд зможе керуватися принципом змагальності сторін і, коли одна сторона готує й надає адекватну доказову базу, а інша – ні, прийняти позицію сильнішої сторони. Проте, якщо обидві сторони процесу демонструють належну роботу, суд може піти своїм улюбленим шляхом – призначити судову експертизу. Вартість якої нині сягає значної суми, строк проведення

експертизи також може перевищити півроку або навіть і декілька років. Тож з одного боку, створюються суттєві перешкоди позивачу, з іншого – сторона, що програла справу, сплатить на додачу до витрат на професійну правничу допомогу (і компенсації у випадку відповідача) й вартість судової експертизи.

Список використаних джерел:

1. Україна має 120 днів для посилення захисту прав інтелектуальної власності // URL: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?id=4ec72fbc-e4cd-44e8-bd34-1570da77f3c6&isSpecial=true>
2. Захист авторського права по-новому: що слід знати // URL :<https://porady.org.ua/zahist-avtorskogo-prava-po-novomu-so-slid-znati>
3. Генералізована система преференцій США //URL: <https://usa.mfa.gov.ua/ua/ukraine-us/trade/GSP+USA>
4. Директива2014/26/EU ЕвропейскогоПарламента и Совета от 26.02.2014 о коллективномуправленииавторскими и смежными правами и мульти-территориальномлицензировании прав на музыкальныепроизведения в целяхонлайниспользования на внутреннемрынке // URL : <http://lexdigital.ru/2014/109/>
5. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав : закон України від 15.05.2018 // URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19>

Безега Тетяна Михайлівна
*Заступник голови Ради адвокатів
Закарпатської області, адвокат,
к.і.н., доктор філософії.*

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Незалежна Україна проголосила одним із стратегічних напрямків зовнішньоекономічної політики інтеграцію до Світового Співтовариства, насамперед вступ до Світової організації торгівлі (СОТ) та інтеграцію у Європейський Союз. Поступ приєднання до цих впливових міжнародних організацій був би неможливим без забезпечення захисту прав інтелектуальної власності на рівні, що відповідає міжнародним стандартам [10].

Конституція України містить положення, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; проголошується свобода літературної, художньої, наукової творчості (ст.ст. 41, 54) [11]. Як бачимо, на рівні Основного Закону гарантуються права інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності є одним із основних напрямів державної політики з питань національної безпеки України, що визначається в Законі України «Про основи національної безпеки» [8]. Україна ратифікувала Угоду про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами і тим самим взяла на себе зобов'язання продовжити удосконалення захисту прав інтелектуальної власності для забезпечення належного рівня охорони [7].

На даний час, правовідносини в сфері інтелектуальної власності регулюються положеннями Конституції України, нормами Цивільного (Книга четверта «Право інтелектуальної власності»), Кримінального, Господарського, Митного кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Законами України: «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав

на знаки для товарів та послуг» та інші, а також приблизно 100 підзаконних актів, затверджених постановами Кабінету Міністрів України або наказами відповідних центральних органів виконавчої влади. Внутрішнє законодавство України про охорону інтелектуальної власності імплементувало в себе міжнародний досвід регулювання цих відносин, втілений у таких міжнародних конвенціях, як Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883р., Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1886р., Договір про закони про товарні знаки 1891р., Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996р., Гаазька угода про міжнародну реєстрацію промислових зразків (Гаазький акт 1969 року та Женевський акт, прийнятий 2 липня 1999 року), Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода TRIPS) та інші. Одним із основних напрямків міжнародного співробітництва в сфері інтелектуальної власності є виконання Україною міжнародних зобов'язань як держави-члена Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Представники України беруть участь в роботі профільних комітетів та робочих груп цієї міжнародної організації [6].

Для подолання колізій і прогалин у законодавстві про інтелектуальну власність, на думку багатьох вчених, необхідно провести кодифікацію у сфері інтелектуальної власності. Ще в 2004 р. поданий проект Кодексу України про інтелектуальну власність до Верховної Ради України, але, на жаль, був відхилений через низку недоліків і протиріч [1]. На нашу думку, ідея про прийняття єдиного кодифікованого акта для регулювання відносин інтелектуальної власності заслуговує на увагу [11].

Аналізуючи історію розвитку вітчизняного законодавства про інтелектуальні права, доцільно відзначити, що нормативна база в цій сфері була різноманітною. Вона включала нормативно-правові акти різного рівня. Однак необхідність адаптації національного законодавства до вимог Європейського Союзу змусила по-іншому поглянути на нормативно-правове регулювання важливого напрямку юридичної діяльності, підвівши їх під одну загальну підставу – інтелектуальні права з позиції Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності з авторського права та Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання та фонограми [6].

В зв'язку з тим, що не останню роль у неналежному рівні захисті інтелектуальних прав в Україні відіграють проблеми в судовій і вико-

навчій владі і недовіра до них громадян. І для цього є цілком серйозні підстави:

- по-перше, більшість судових справ на даний час зводяться на нівель через складність у виявленні порушників, зібранні доказів порушення прав інтелектуальної власності, особливо це стосується особистих немайнових прав автора;
- по-друге, допускаються помилки при розгляді судових справ через неправильне застосування законодавства щодо прав інтелектуальної власності;
- по-третє, необізнаність суддів, відсутність у них спеціальних знань з прав інтелектуальної власності [11].

Таким чином, як бачимо, з появою в Україні Вищого суду з питань інтелектуальної власності є надія, що він буде відігравати не останню роль в розв'язанні вище перерахованих проблем. Вирішення спорів які стосуються інтелектуальної власності безумовно вимагає застосування спеціальних знань, що реалізується у спосіб проведення судової експертизи, яка здебільшого затягує та здорожує процедуру захисту прав. Вказане негативно впливає на формування єдиної практики застосування законодавства у сфері інтелектуальної власності. Створення спеціалізованого суду з інтелектуальної власності України дозволило б не тільки подолати зазначені проблеми, а й підвищило б інвестиційну привабливість української економіки [2]. Такі спеціальні патентні суди функціонують в низці країн світу: Австрії, ФРН, Швеції, США, Великобританії, Тайвані, Таїланді, Філіппінах, Кореї [3].

Донедавна в світі функціонувало приблизно 90 таких спеціалізованих судів. Така тенденція пов'язана, в першу чергу, із розвитком суспільних відносин в цій площині, а також входженням країн, у яких наявні такі суди, до Світової організації торгівлі. І хоча вступ до СОТ та приєднання до TRIPS (угода, яка встановлює мінімальні стандарти для захисту основних об'єктів інтелектуальної власності) не зобов'язують країни створювати відповідні спеціалізовані суди, багато держав за своєю власною ініціативою приймають такі рішення.

Назви судів з питань інтелектуальної власності в різних країнах світу відрізняються. Наприклад, в Німеччині цей суд має назву Федеральний патентний суд, тоді як в Японії – Вищий суд по інтелектуальній власності. Однак назва не є єдиним аспектом, який відрізняє ці спеціалізовані суди. Перш за все, ідеться про юрисдикційні відмін-

ності. Так, на використанні норм цивільного процесу базують свою діяльність суди з питань інтелектуальної власності у Австрії, Великобританії, Ірландії, Швейцарії. В той час як в Німеччині відбувається поєднання норм адміністративного та цивільного процесів, а в Швеції – лише адміністративного [4].

Змінами, внесеними до Конституції України від 02.06.2016 щодо правосуддя та нової редакції Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII, передбачено створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності [9].

Ухвалений в 2017 р. у новій редакції Господарський процесуальний кодекс України містить норми (п.2 ст.20) щодо юрисдикції Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності. Відповідно до цих норм, новоутворений суд розглядатиме такі категорії справ у першій інстанції:

1) справи у спорах щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку (знак для товарів і послуг), комерційне найменування та інших прав інтелектуальної власності, в тому числі щодо права попереднього користування;

2) справи у спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності, визнання недійсними, продовження дії, дострокового припинення патентів, свідоцтв, інших актів, що посвідчують або на підставі яких виникають такі права, або які порушують такі права чи пов'язані з ними законні інтереси;

3) справи про визнання торговельної марки добре відомою;

4) справи у спорах щодо прав автора та суміжних прав, в тому числі спорах щодо колективного управління майновими правами автора та суміжними правами;

5) справи у спорах щодо укладання, зміни, розірвання і виконання договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, комерційної концесії;

6) справи у спорах, які виникають із відносин, пов'язаних із захистом від недобросовісної конкуренції, щодо: неправомірного використання позначень або товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; збирання, розголошення та використання комерційної таємниці; оскарження рішень Антимонопольного комітету України із визначених цим пунктом питань [5].

Також до складу Вищого суду входить Апеляційна палата з питань інтелектуальної власності, яка буде переглядати в апеляційному порядку ухвалені цим судом рішення.

Отже, розгляд справ з питань інтелектуальної власності буде здійснюватись саме за правилами господарського судочинства. Водночас це буде відбуватись з певними особливостями, зокрема:

- учасниками відповідних спорів будуть не лише суб'єкти підприємницької діяльності (юридичні особи та ФОПи), а й звичайні фізичні особи;
- органи державної влади й місцевого самоврядування також братимуть участь у спорах про визнання недійсними актів таких органів, що порушують права інтелектуальної власності;
- запроваджується колегіальний розгляд справ [4].

На підставі викладеного, можна зробити висновок, що належний захист прав інтелектуальної власності на даний період часу в Україні гальмується через недосконалість законодавства та неналежну організацію здійснення правосуддя і контролю, а також недовіру, суспільства до судової гілки влади і загалом правовий нігілізм.

Список використаних джерел:

1. Абдуліна І. Кодекс про інтелектуальну власність зачекає? / І. Абдуліна // Інтелектуальна власність. - 2005. - № 2. - С. 61-65.
2. Андрощук Г. Спеціалізовані суди з питань інтелектуальної власності як стимул економічного розвитку / Г. Андрощук // Інтелектуальна власність. - 2008. - № 1. - С. 53-61.
3. Білоус І. М. Захист прав інтелектуальної власності: український і зарубіжний досвід / І. М. Білоус // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Право. - 2016. - Вип. 11. - С. 20-27.
4. Вищий суд з питань інтелектуальної власності в Україні: загальна концепція та проблемні аспекти Українське право. - 14.11.2017. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://ukrainepravo.com/scientific-thought/>
5. Господарський процесуальний кодекс у редакції закону № 2147-VIII від 3 жовтня 2017 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>
6. Єсімов С.С. Адміністративно-правові аспекти захисту прав інтелектуальної власності в Україні. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/>
7. Закон України від 10 листопада 1994 р. «Про ратифікацію Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами» // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 46. - Ст. 415.

8. Закон України від 19 червня 2003 р. «Про основи національної безпеки України» // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 39. - Ст. 351.
9. Комарницька І. Адміністративний процес захисту прав Інтелектуальної власності в Україні. / І. Комарницька // Адміністративне право і процес. - 6/2019. - <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/6/31.pdf>
10. Рішення Колегії міністерства освіти і науки України N 12/2-16 від 04.12.2003 р. «Про проблеми захисту прав інтелектуальної власності та шляхи їх вирішення». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://consultant.parus.ua/?doc=022CH3AC48>
11. Рудник Т.В. Деякі проблемні питання захисту авторського права в Україні. / Т.В.Рудник // - Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.pravnuk.info/>

Булеца С.Б.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного права та процесу
юридичного факультету ДВНЗ
«Ужгородський національний університет»*

Чепис О.І.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
юридичного факультету ДВНЗ
«Ужгородський національний університет»*

АВТОРСЬКЕ ПРАВО В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Нова технологічна реальність (цифрова економіка, технологічні платформи на принципах розподіленого реєстру (blockchain і ін.), хмарні сервіси і обчислення (cloud computing), аналітичні бази великих даних (Big Data), Інтернет речей (Internet of things), кібербезпека (cybersecurity), віртуальна і доповнена реальність (augmented & additive reality), соціальні мережі та платформи (Telegram, Facebook), ігровий простір) кинула виклик існуючій системі правового регулювання та поставила питання про принципову можливість права регулювати відносини в таких умовах. Все це створило нові умови для зміни традиційних правових інститутів та їх адаптації до реалій нового технологічного «середовища існування» людства - цифрової екосистеми.¹

Зростання мережевих мультимедійних систем, що супроводжується оцифруванням контенту значно збільшило можливості відтворення та поширення інформації, що є зрозумілим, оскільки оцифровка дозволяє копіювати об'єкти без втрати якості та без високих затрат. З іншого боку, така легкість у поширенні копій цифрового контенту сприяє їх неправомірному використанню та незаконному розповсю-

¹ Карцхія А.А. Цифровые технологии — правовой аспект. Интеллектуальная собственность. Промышленная собственность. 2018. № 10. С. 17.

дженню. Екстериторіальність глобальної комп'ютерної мережі Інтернет робить можливими практично неконтрольовані експорт та імпорт інтелектуальної власності, що завдає значних економічних збитків як власникам виключних прав, так і державі. Боротьба з онлайн-піратством та іншими порушеннями прав ІВ у цифровому просторі справа непросте. Звернення до правоохоронних органів чи до суду через важкість доведення та ідентифікації порушника, конфліктів юрисдикцій стає одночасно тривалим і часто безрезультатним процесом. Саме тому необхідно аби захист став превентивним або максимально оперативним. Такий стан викликає необхідність міжнародної уніфікації законодавства, розробки нових міжнародних угод і зміни вже наявних².

Сьогодні захист авторських прав зазвичай розглядається авторами і постачальниками веб-контенту як основна вимога, тоді як веб-користувачі сприймають її як обмеження використання. Має місце стик суперечливих інтересів: автори прагнуть до широкого поширення своїх творів із збереженням при цьому своїх прав інтелектуальної власності; видавці хочуть продати якомога більше товарів за максимально можливою ціною і при цьому знизити витрати на виробництво і розповсюдження; веб-користувачі вважають, що все, що знаходиться в Інтернеті, є суспільним надбанням і може бути використано без дозволу творця/власника. Або ж хочуть купувати цифровий контент за найнижчою ціною³.

Серед можливих шляхів вирішення цієї проблеми на особливу увагу заслуговує розробка систем DRM (Digital Rights Management – «управління цифровими правами» – технічні засоби захисту авторських прав). Саме вони покликані врівноважити зростаючі та суперечливі очікування авторів, постачальників і користувачів Інтернету у сфері авторського права. DRM — це система технічних прийомів захисту контенту, яка обмежує можливість копіювання, модифікації, перегляд та інші дії з контентом за межами встановлених виробником правил (ліцензій). Піонером у сфері встановлення правового

² Нейман Л., Колоколов Н. Правовые основы DRM в России. URL: https://www.unescochair.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=235&Itemid=8

³ Campidoglio M., Frattolillo F., Landolf F. The Copyright Protection Problem: Challenges and Suggestions. Fourth International Conference on Internet and Web Applications and Services (Venice/Mestre, Italy 24-28 May 2009). IEEE Computer Society, 2009. P. 522.

регулювання DRM став Європейський союз (далі - ЄС), який прийняв Директиву Ради ЄС 91/250/ЄЕС від 14 травня 1991 року, що стосується правової охорони комп'ютерних програм. Держави - члени ЄС зобов'язалися вживати відповідних заходів щодо осіб, які з корисливою метою випускають в обіг або поширюють засоби, що полегшують недозволений обхід або нейтралізацію технічних засобів захисту комп'ютерних програм, і відповідно до п. 3 ст. 7 цієї Директиви встановити на законодавчому рівні конфіскацію зазначених засобів. Наслідуючи приклад ЄС, Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) на Дипломатичній конференції в Женеві в грудні 1996 р прийняла два міжнародні договори: Договір ВОІВ з авторського права (WIPO Copyright Treaty) і Договір ВОІВ про виконання і фонограми (WIPO Performances and Phonograms Treaty), які спрямовані на захист правовласників від незаконного використання їх творів в мережі Інтернет та інших цифрових мережах. Договори вступили в силу відповідно 6 березня і 20 травня 2002 г. Україна приєдналася до обидвох договорів у 2001 році. Закон України «Про авторське право і суміжні права»¹ також містить визначення технічних засобів захисту - це технічні пристрої і (або) технологічні розробки, призначені для створення технологічної перешкоди порушенню авторського права і (або) суміжних прав при сприйнятті і (або) копіюванні захищених (закодованих) записів у фонограмах (відеограмах) і передачах організацій мовлення чи для контролю доступу до використання об'єктів авторського права і суміжних прав (ст.1).

DRM активно використовується безліччю компаній по всьому світу, в тому числі Amazon, Apple, Microsoft, Netflix. DRM спрямоване на те, щоби не дати, або максимально ускладнити пірату, плагіатору чи іншому порушнику незаконно поширювати та копіювати авторський продукт. Такі технічні засоби захисту відрізняються залежно від сфери (кіно, музика, відеоігри, електронні книги, документація та цифрове телебачення) та застосовуваних пристроїв. За допомогою таких систем можна захищати не лише цілісний контент, а й певні його частини. Як це працює? Системи технічного захисту обмежують використання цифрового контенту, шляхом:

1. обмеження кількості разів, коли контент може бути відкритий, та/або тривалості часу, дозволеного для перегляду контенту;

¹ Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. Ст. 1.

2. запобігання зміни, спільного використання, копіювання, друку або збереження контенту;
3. вбудовування цифрових водяних знаків, включаючи ідентифікаційну інформацію в захищеному контенті. Система цифрових водяних знаків найбільш дорога технологія, найчастіше використовується для захисту відеоконтенту. У медіафайл вставляється унікальний, невидимий код, який є постійним ідентифікатором і не зникає при копіюванні і будь-яких подальших маніпуляціях з контентом. Так цифровий водяний знак може показати, з якого місця контент вперше злили в мережу, і в режимі реального часу виявляти порушників².

Хоча системи DRM є ефективними в обмеженні неналежного або незаконного використання цифрового контенту, адже зазвичай дають власнику контенту виключне право виконувати певні дії з контентом або дозволяти іншим робити це, вони все ж не можуть вважатися абсолютно надійними в запобіганні порушення авторських прав. Крім цього, недоліками таких систем є висока вартість їх впровадження³, а також технічні незручності для користувача (блокування доступу в окремих регіонах, вимоги постійного доступу до мережі інтернет, обмеження пристроїв, на яких можна відтворювати придбаний товар. Наприклад, музику, куплену за допомогою Apple iTunes і захищену DRM, можна прослухати тільки на iPod, а читати куплену електронну книгу неможливо на різних пристроях - DRM змушує купувати її для кожного з них окремо⁴). Трапляються випадки, коли DRM системи перешкоджають вільному використанню творів, щодо яких є вільні публічні ліцензії або ж взагалі твір вже перейшов у суспільне надбання.

У жовтні 2018 року Європейським Парламентом була прийнята резолюція про технології розподілених реєстрів і блокчейни: побудо-

² Ваганова О. Помогут ли технологии защитить контент от кражи. 22.05.2020. URL: <https://mediasat.info/2020/05/22/pomogut-li-technologii-zashhit-kontent-ot-krazhi/>

³ Campidoglio M., Frattolillo F., Landolf F. The Copyright Protection Problem: Challenges and Suggestions. Fourth International Conference on Internet and Web Applications and Services (Venice/Mestre, Italy 24-28 May 2009). IEEE Computer Society, 2009. P. 523.

⁴ Ваганова О. Помогут ли технологии защитить контент от кражи. 22.05.2020. URL: <https://mediasat.info/2020/05/22/pomogut-li-technologii-zashhitit-kontent-ot-krazhi/>

ва довіри за допомогою дезінтермедіації¹. Даною Резолюцією було визнано, що DLT ((Distributed ledger – технологія розподіленого реєстру) і блокчейн можуть стати інструментом, який сприяє розширенню прав і можливостей громадян, даючи їм можливість контролювати свої власні дані і вирішувати, які дані використовувати в реєстрі, а також можливість вибирати, хто ще може їх побачити. Для «оцифрованого» творчого контенту DLT дозволяє відстежувати і управляти правами інтелектуальної власності, а також сприяти захисту авторських прав. DLT допомагає зв'язати авторів з їх роботою, тим самим підвищуючи безпеку і функціональність в контексті спільної і відкритої інноваційної екосистеми. Прикладом слугує сервіс WIPO PROOF, запущений у 2020 році Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (далі BOIB) в якості пілотної програми. Він дозволяє створити «відбиток» цифрового файлу з відміткою дати і часу і таким чином забезпечує свого роду цифрове нотаріальне оформлення, надаючи надійну, недорогу і раціональну послугу в будь-якій точці світу. Це зручна у використанні глобальна онлайн-послуга, в рамках якої оперативно генерується захищене від несанкціонованого доступу свідоцтво, яке підтверджує існування цифрового файлу в конкретний момент часу, а також факт його незмінності з відповідного моменту. В рамках цієї послуги створюється токен WIPO PROOF - цифровий відбиток файлу або інформації з відміткою дати і часу, який може використовуватися в якості свідоцтва в будь-якій правовій суперечці. На жаль, BOIB було прийнято рішення припинити надання послуги WIPO PROOF з 1 лютого 2022 року. Незважаючи на те, що BOIB припинить надання послуг по генерації токенів, багато компаній, стартапи та організації пропонують аналогічні послуги.

Висновки:

Розробка сучасної екосистеми прав інтелектуальної власності, яка б відповідала запитам цифрової економіки, вимагає адекватного правового регулювання. В першу чергу, необхідно розширити перелік об'єктів інтелектуальної власності (доповнити віртуальними об'єктами та цифровими послугами у сері IB). По-друге, потрібно вдосконалити способи правової охорони в цифровому просторі. На нашу думку, ефективними на сьогодні є послуги надання цифрових доказів, адже

¹ European Parliament resolution of 3 October 2018 on distributed ledger technologies and blockchains: building trust with disintermediation (2017/2772(RSP)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0373_EN.html

це додатковий інструмент стратегічного управління інтелектуальними активами. Їх ключовими перевагами є: доказ того, що інтелектуальний актив існував на певний момент часу; конфіденційність; надійність і безпека за рахунок сучасної технології цифрового шифрування. Використання систем DRM також є ефективним способом протидії порушенням, однак таке використання має бути збалансованим.

Використані джерела:

1. Карцхия А.А. Цифровые технологии — правовой аспект. Интеллектуальная собственность. Промышленная собственность. 2018. № 10. С. 17 —26. С. 17
2. Нейман Л., Колоколов Н. Правовые основы DRM в России. URL: https://www.unescochair.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=235&Itemid=8
3. Campidoglio M., Frattolillo F., Landolf F. The Copyright Protection Problem: Challenges and Suggestions. Fourth International Conference on Internet and Web Applications and Services (Venice/Mestre, Italy 24-28 May 2009). IEEE Computer Society, 2009. pp. 522-526. P. 522.
4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13.
5. Ваганова О. Помогут ли технологии защитить контент от кражи. 22.05.2020. URL: <https://mediasat.info/2020/05/22/pomogut-li-texnologii-zashhitit-kontent-ot-krazhi/>
6. European Parliament resolution of 3 October 2018 on distributed ledger technologies and blockchains: building trust with disintermediation (2017/2772(RSP)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0373_EN.html

Карина Олександрівна Вакарєва*аспірантка 1 року навчання НДІ ІВ НАПрН України**0967547392 vakaryevaa.k@gmail.com*

ЕТИКА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Використання штучного інтелекту у житті сучасної людини набирає неабияких обертів. За останнє десятиліття його технології стали масовим явищем – штучний інтелект допомагає банкам приймати рішення про видачу багатомільйонних кредитів, фармацевти використовують нейромережі для розробки нових ліків, а аеропорти впроваджують системи розпізнавання облич, щоб реєструвати людей на рейси. Системи штучного інтелекту прогнозують погоду, спілкуються з нами в чат-ботах і навіть управляють транспортними засобами. Більше того, за кілька років людство може позбавитися від більшості звичних професій, і як результат, створити нову форму життя. Тож поки дослідники не можуть досягнути консенсусу, чи може машина діяти розумно, технології штучного інтелекту активно застосовуються у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Разом із цим, технологічний розвиток активізував питання правового регулювання розробки і використання штучного інтелекту. Впровадження систем штучного інтелекту в повсякденне життя пов'язане із більшістю етичних і морально-правових проблем, які з кожним роком ставатимуть серйознішими. Прикладом може бути дорожньо-транспортна пригода за участі автомобіля марки Tesla, що сталася в американському штаті Техас у 2019 році, в результаті якої загинуло 2 людини [3].

Хто в даному випадку буде відповідальним за смерть двох осіб, завданої через дію або бездіяльність алгоритму: розробник чи користувач? Чи можливо штучний інтелект? Яким буде порядок відшкодування завданої шкоди? На сьогодні жоден нормативний акт України не визначає юніти штучного інтелекту суб'єктом правовідносин; на законодавчому рівні немає норм, які б окреслювали межі його дій, права та обов'язки. Отже, поки системи штучного інтелекту визначають як об'єкт правових відносин, відповідальність покладатиметься на розробника та/або користувача. Проте ситуація загостриться, коли машини отримають здатність не лише до самопокращення, а й ста-

нуть обізнаними в тому, як себе копіювати, вирішувати завдання методом мозкового штурму чи отримують відкритий код [5]. Оскільки, чим вищий рівень автоматизації машини, тим складніше встановити, хто нестиме відповідальність за її дії.

Використання систем штучного інтелекту породжує низку проблемних аспектів. Зокрема, серед них можна виділити:

1. Нерівність людей і машин зі штучним інтелектом. Сьогодні багато підприємств зазнали автоматизації. Роботодавцю зручніше мати невтомного працівника, який буде працювати 24 години на добу, без лікарняних та відпусток.

2. Гуманність. У 2015 році бот на ім'я Євген Густман змусив думати половину своїх співбесідників, що вони говорять з людиною [4].

3. Доступ до персональних даних. Інтелектуальні алгоритми навчаються на великих об'ємах даних: фотографії, коментарі, пошукові запити, історії покупок. Розуміючи, наскільки ці дані важливі для розвитку технологій, IT-гіганти створюють безкоштовні додатки, де ми залишаємо різну інформацію (від дати народження до номера банківської карти).

4. Небажані наслідки. Уявіть систему штучного інтелекту, яку запрограмували «знищити» рак. Після довгих обрахунків вона видає формулу, яка дійсно знищує рак, але виходом із ситуації вбачає «вбити усе живе на Землі». Машина досягає цілі «відсутність раку на планеті», але не так, як уявляли люди.

5. Відсутність відповідальності.

У 2017 році учасники конференції «Майбутнє життя», що проходила в Асіломарі, погодили, що «високоавтономні системи штучного інтелекту повинні бути розроблені таким чином, щоб їхні цілі та поведінка могли бути забезпечені для узгодження з людськими цінностями протягом всього їх функціонування» і «економічне процвітання, яке створює штучний інтелект, має бути спільно розподілене на користь всього людства» [1].

Європейські експерти визначили сім ключових принципів, яким має відповідати штучний інтелект:

1. Передусім, він має заслуговувати на довіру, відповідати законам та правилам.

2. Обов'язково передбачати контроль з боку людини, не зменшувати та не обмежувати право людини на прийняття рішень.

3. Бути надійним та безпечним. Всі системи штучного інтелекту повинні бути стабільними на випадок помилок.

4. Поважати приватні права людини та безпеку баз даних.

5. Кожна людина має отримати можливість відслідковувати результати діяльності штучного інтелекту або відповідних систем.

6. Робота систем штучного інтелекту повинна базуватися на не-дискримінаційній основі.

7. Такі системи повинні сприяти розвитку суспільства та вирішенню проблем охорони довкілля [2].

Варто зазначити, що початково програми для штучного інтелекту пишуть люди, і лише в подальшому система розвивається самостійно, може покращувати свої параметри, навчатися тощо. Тому, на мою думку, надзвичайно важливо створити етичні кодекси й задати етичні рамки діяльності для розробників цих програм.

Морально-етичні труднощі породжують юридичні питання, які стосуються належного законодавчого врегулювання використання систем зі штучним інтелектом у різних галузях [6, с.19]. Отже, з вищевказаного можна зробити висновок, що першочергове завдання, яке стоїть перед суспільством, полягає у прийнятті нормативно-правових актів, які будуть регулювати правила виходу на ринок технологій штучного інтелекту. Адже, якщо суспільство не встигне підготуватися до використання нових технологій та правильно усвідомлювати їх роботу, його поглине купа етичних проблем, з якими боротися буде запізно і це призведе до непередбачуваних економічних та політичних проблем.

Список бібліографічних посилань

1. Asilomar AI Principles // [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://futureoflife.org/ai-principles/>.
2. В Євросоюзі розробили «етикет» для штучного інтелекту // [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2676698-v-evrosouzi-rozrobili-etiket-dla-stucnogo-intelektu.html>.
3. ДТП с участием Tesla: есть ли будущее у беспилотных авто? // [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/ru/dtp-s-uchastiem-tesla-est-li-budushhee-u-bespilotnyh-avto/a-57359359>.
4. Девять главных этических проблем искусственного интеллекта // [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ain.ua/2016/11/07/devyat-glavnyx-eticheskix-problem-iskusstvennogo-intellekta/>.
5. Радутний О.Е. Artificial Intelligence (штучний інтелект) та інші загрози (кримінально-правовий вимір) // [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://aphd.ua/publication-354/>.
6. Сидорчук Ю.М. Філософсько-правові проблеми використання штучного інтелекту / Ю.М. Сидорчук // Право і суспільство. – 2017. - №3 (част. 2). – с.16-19.

Лідія Пилипівна Грузінова

*Доцент кафедри цивільного,
господарського права та процесу,
Академія адвокатури України, доцент
050 223 35 15*

Олександр Якович Грузінов

*Викладач-методист вищої категорії,
Державний заклад «Київський коледж зв'язку»
050 223 35 15*

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ

Опанування знань і вмінь є ефективним у разі обрання та використання доступних і цікавих форм подачі освітнього матеріалу, залучення до освітнього процесу всіх його учасників. Викладання дисципліни «Право інтелектуальної власності» та ряду інших спеціальних курсів з інтелектуальної власності також потребує розробки методичних підходів і форм роботи з аудиторією, найбільш відповідних меті і завданням освітнього заняття. Для тих, хто вивчає «Право інтелектуальної власності» та дотичні курси, цікавими будуть, зокрема, семінари у різних формах, із застосуванням інтерактивних методів роботи.

Семінарське заняття – один із видів навчального заняття в освітньому процесі, на якому шляхом обговорення питань теми встановлюється зворотний зв'язок між викладачем і тими, хто вчиться, а також формуються професійні компетентності. Семінари проводяться у формі просемінару, розгорнутої бесіди, обговорення рефератів та їх взаємного рецензування, коментованого читання, аналізу конкретних ситуацій. Нині набули поширення семінар-диспут, семінар-дискусія, міждисциплінарний бінарний семінар та інші форми.

Семінар-диспут. Диспут – це активна, зацікавлена розмова (суперечка), учасники якої бажають глибше розібратися у питаннях, що обговорюються. На ньому можливі зіткнення різних, почасти протилежних, точок зору. Пошук істини йде шляхом вільного

обміну думками між учасниками. Метою такого семінару є виявлення позиції учасників стосовно правової проблеми у сфері інтелектуальної власності, а також її роз'яснення у ході обговорення. Підготовка диспуту передбачає певні етапи. 1) Обирається тема і теза. Це можливо методом опитування. Як приклад, питання: «Про що б Ви хотіли сперечатися стосовно захисту права інтелектуальної власності?». Доцільний і метод обговорення чи інший. Теза має звучати проблематично, гостро. 2) Створюється ініціативна група, яка насамперед розробляє питання для обговорення тези із визначенням їх мети. Ці питання мають спонукати: замислитись над змістом проблеми; викликати пізнавальний інтерес, бажання висловитися. Також ініціативна група планує підготовку диспуту з призначенням відповідальних за ту чи іншу діяльність, підготовлює оголошення. Плакат-оголошення має привертати увагу (незвичне місце розташування, форма, кольорове оформлення). Список рекомендованої літератури надається за тиждень до виступу (доцільна виставка цієї літератури). 3) Необхідно довести до відома учасників правила диспуту. Орієнтовний перелік правил диспуту: а) «на диспут усі приходять з гарним настроєм»; б) «не годиться повторювати чужі думки, ображати учасників»; в) «поводитись слід коректно і тактовно». 4) Окремим етапом підготовки є обрання ведучих, здебільшого двох. У них будуть свої завдання. Ведучі роблять короткий вступ, налаштовують присутніх на зацікавлену розмову, намагаються зацікавити поставленою для обговорення тезою; чітко та послідовно ставлять питання, не відходячи від тези; забезпечують черговість виступів, культуру дебатів, доброзичливість; у кінці виступу оратора узагальнюють думку, що проголошена; під час обговорення тези не зайве запропонувати аудиторії 2-3 подібні ситуації для роздумів (документ, подія, факт, фільм). Завершити диспут потрібно тоді, коли зацікавленість ще не спала. Заключне слово має підсумовувати висловлення учасників обговорення.

Підготовчий етап має особливе значення, тому що результат і виховна ефективність тісно пов'язані з його підготовкою. Ведучим не можна: переривати виступаючих; робити зауваження ораторам, виправляти помилки; недоцільне постійне втручання, коли спостерігається намагання прореагувати на кожну думку учасника. Головне, щоб присутні вільно висловлювались й у них не зникло бажання зробити це ще раз, але з іншої проблеми. Авторитарний тон і зверхність викладача породжують прірву між ним і академічною групою.

Викладач має дбати про створення атмосфери зацікавленості, уваги до висловлювань та оцінок відповідей. Підтримка викладача, його доброзичливість, посмішка, гумор, підбадьорення знімає внутрішню напругу.

Підбиваючи підсумки виступу, необхідно зробити детальний аналіз, підтримати та узагальнити правильні погляди, зупинитись на причинах помилок. Питання мають конкретизувати тезис і спонукати до осмислення власного досвіду і не підказувати однозначної відповіді. Поверхнева констатація фактів без спроби вникнути вглиб проблеми неодмінно налаштовує на негативне сприйняття освітнього матеріалу. Необхідно уважно прислухатись до відповідей, щоб зробити висновки. Не варто вимагати від учасників згоди з думкою інших, навіть якщо вона вірна – кожен має право на власну точку зору. Головне в дебатах – пробудити пізнавальний інтерес, потребу замислитись, здобути компетентності (працювати над собою).

Семінар-диспут рекомендується провести з тем: «Законодавчі обмеження авторських і суміжних прав» (про випадки правомірного використання об'єктів авторських і суміжних прав без згоди автора та виконавців, виробників фоно - і відеограм, організацій мовлення, можна у порівняльному аспекті – за законодавством ЄС та України), «Особисті немайнові та майнові права творців».

«Сократівська бесіда» як форма семінарського заняття проводиться задля формування звички до роздумів над проблемами правотворчості й правозастосування, захисту прав людини у сфері інтелектуальної власності. Провідний метод – словесний (бесіда). Зміст бесіди – роздуми щодо світоглядних проблем інтелектуальної власності. Як правило, викладач ставить запитання, а учасники семінару обговорюють їх. Важливе значення має початковий етап бесіди. Викладач може запропонувати риторичне, гумористичне, провокаційне запитання, щоб призвичаїти до процедури відповісти на питання. На запитання не можна дати відповіді, не посилаючись на конкретні умови й не конкретизуючи запитання викладача. У момент найвищої напруги пристрастей, викладач може запропонувати й письмовий варіант викладу своїх міркувань. А згодом, не називаючи (називаючи) прізвища, проголосити цікаву позицію її автора (без критики). Вимагається створення атмосфери конструктивного-ділового обговорення. Аспекти теми обговорення можуть змінюватися після кожного виступу. Успіх бесіди залежить від поєднання очікуваного та несподіваного. Характер такої бесіди має бути камерним, розрахованим

на невелику кількість учасників (до 8 осіб). Ця бесіда проводиться лише для тих, кого приваблює дискусія як метод спілкування. Умовою ефективності бесіди є пізнавальний інтерес до теми й інтелектуальний розвиток.

У формі «Сократівської бесіди» можна розглянути тему: «Витоки та джерела права інтелектуальної власності».

Міждисциплінарний бінарний семінар-колоквіум. Бінарний семінар – одна з форм реалізації міждисциплінарних зв'язків і інтеграції знань з кількох навчальних дисциплін. Бінарний семінар дозволяє інтегрувати знання з різних галузей для вирішення проблеми правотворчості й правозастосування, розвинути аналітичні здібності, креативне мислення, винахідливість і професійні компетентності. Він створює умови для теоретичного застосування знань, сприяє формуванню умінь. Як правило, його проводять два викладачі, що викладають різні дисципліни, певні теми яких наближені.

Обов'язково розробляється план такого семінару. У ньому вказується тема, освітня, дидактична й виховна мета. Необхідно прописати й кредо семінару. До прикладу: «Те, що чую, забуваю, те, що бачу, пам'ятаю, те, що роблю, розумію», – стверджував Конфуцій.

Якщо є потреба, то можна провести його кількома робочими мовами (українська, англійська, латина).

Для семінару-колоквіуму необхідно визначити регламент на: вступне слово – до 5 хв., презентацію рекомендованої літератури – до 5 хв., виступ (презентація) – до 10 хв., участь у дебатах (обговоренні), дискусії – до 3 хв., дискурс – до 3 хв., репліку – до 1 хв. На заключне слово, індивідуальний й командний рейтинг має залишитися до 10 хв. Рефлексія теж до 10 хв.

Питання для обговорення формулюються як презентація правової позиції. Виступ учасника має розкрити проблеми правотворчості й правозастосування, містити порівняльні таблиці, схеми, графіки. У плані семінару вказуються прізвища авторів презентації. Також вказується метод освітньої діяльності.

План семінарського заняття має містити й приписи спільної інтелектуальної й творчої освітньої діяльності. До прикладу: ведемо коректний діалог, не монополізуємо час, створюємо атмосферу доброзичливості, співпраці, інтелектуального спілкування, знаходимо раціональне зерно в думці опонента, чітко, дохідливо й доступно формулюємо власну точку зору, намагаємося донести її до опонента, уважно вислуховуємо опонентів, зацікавлюємо їх власним поглядом.

Правова позиція учасників семінару має містити самостійний творчий доробок. Кожен має право висловити власну точку зору щодо поставленого питання чи проблеми. Проте не слід заважати їй висловити іншому.

У плані семінару-колоквіуму необхідно вказати, як оцінюється інтелектуальна, творча діяльність учасників саме на цьому семінарі, хто модератор, хто рахує бали. Адже колоквіум передбачає оцінку рівня знань учасників. Оскільки семінар бінарний, то й оцінка має враховувати знання з обох (або кількох) дисциплін.

Аналізуючи судову практику з теми семінару, доцільно змодельювати рішення суду.

Бажано розробити анкету учасника бінарного семінару-колоквіуму з метою виявлення позитивних навчальних моментів, а також недоліків. В анкеті можна поставити такі питання, як приклад: що Ви очікували від семінару, сподобалось (не сподобалось), чи інформаційні презентації та чи доступні, чи здобуто нові професійні компетентності з теми семінару, чи достатньо аргументовані думки учасників та висновки.

Бінарний семінар-колоквіум рекомендується провести з навчальних дисциплін: 1) «Цивільне право» та «Право інтелектуальної власності» на тему «Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності»; 2) «Цивільний процес» та «Право інтелектуальної власності» на тему «Судовий захист прав на об'єкти інтелектуальної власності».

Інтелектуальний бліц-турнір проводиться за темою семінарського заняття без попередження і підготовки. Викладач пропонує усно (письмово) відповісти на п'ять запитань за три хвилини. Кожне запитання має бути прописане на окремому аркуші, а відповідь лаконічна, коротка. Після сигналу учасники усно відповідають на кожне запитання (або письмово). Відповіді на запитання віддають модератору для перевірки. Краще, щоб учасників було не більше 5, але якщо змагаються команди – учасників може бути по 5 осіб у кожній. Модератор пильно стежить, щоб не було підказок. У такий спосіб перевіряється рівень підготовки до семінарського заняття, а також активізується самостійна робота щодо здобуття професійної компетентності.

Список бібліографічних посилань

1. Грузінова Л. П., Грузінов О. Я. Методи активного навчання / Л. П. Грузінова, О. Я. Грузінов. *Вісник Академії адвокатури України*. 2017. Том 14. Число 2(39). С. 122-128.

2. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.] / В. Л. Ортинський. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
3. Про встановлення Європейської кваліфікаційної структури для можливості отримати освіту протягом усього життя. *Рекомендація Європейського Парламенту і Ради ЄС 2008/С 111/01* від 23 квітня 2008 р.
4. Falalieieva L. The Fundamental Instruments of Social Rights Protection: the European Dimension / L. Falalieieva. *European Studies – The Review of European Law, Economics and Politics*. 2018. Volume 5. Wolters Kluwer. P. 113-138.

Дорошенко Дмитро Олександрович

*Науковий співробітник відділу авторського права і суміжних
прав Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України. ORCID ID: 0000-0001-
5305-617X. Тел: 0674048158*

«НЕСАНКЦІОНОВАНИЙ СТІМІНГ НА СПОРТИВНИХ ПОДІЯХ: АСПЕКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»

Швидкий розвиток технологій традиційно ставить перед правом інтелектуальної власності завдання, ефективному вирішенню котрих на заваді стає застарілість законодавчої бази, яка не в змозі передбачити і попередити види порушень, що стають можливими з черговим технологічним проривом. Для сфери спортивної діяльності одним з таких викликів є технологія передачі потокових відеотрансляцій в мережу інтернет, або ж стрімінг. Несанкціоновані трансляції, які можна провести за допомогою смартфона, чи іншого доступного для пересічного глядача пристрою, є проблемою для організаторів і офіційних трансляторів спортивних подій, котрі несуть фінансові витрати через доступність у соціальних мережах безкоштовних стрімінгових трансляцій з місця проведення спортивної події, легальна підписка на перегляд якої є платною. Такий стан справ зумовлений правовою невизначеністю спортивної трансляції і як такої спортивної події, а також відсутністю безпосередньої відповідальності за здійснення несанкціонованої трансляції з місця проведення спортивного заходу. Подальші дослідження теми вимагають постановки ряду основних питань, що формують проблематику стрімінгу у спорті.

Хрестоматійним для ілюстрації проблеми стрімінгу спортивних подій вважається приклад боксерського поєдинку між Флойдом Майвезером і Менні Пахьяо, що відбувся 2 квітня 2015 року у Лас-Вегасі. Після поєдинку офіційний організатор трансляції бою, британський телеканал НВО, заявив про мільйонні збитки, завдані телеканалу глядачами, що під час бою знаходились у приміщенні залу, і за допомогою своїх смартфонів проводили трансляції поєдинку у соціальні мережі Facebook і Twitter. Зважаючи на те, що легальна підписка на перегляд бою через кабельне телебачення коштувала близько \$100, чимало користувачів

соцмереж надали перевагу тому, щоб подивитись менш якісну, але безкоштовну трансляцію, яку проводили глядачі безпосередньо із залу [1].

Варто зазначити, що звертаючись із скаргами до адміністрації соцмереж з вимогою припинення трансляції потокового відео з місця спортивної події, організатори заходу посилалися зокрема на такі види порушень прав інтелектуальної власності їх і їхніх партнерів: а) порушення прав на трансляцію передачі організації мовлення (що має місце при наведенні камери смартфона на великий екран, розміщений у залі); б) порушення прав на використання знаків для товарів і послуг; в) порушення авторських прав на логотипи організаторів та партнерів заходу. Хоча два останніх доводи можуть виглядати досить умовними з правової точки зору, на практиці адміністратори соціальних мереж надавали перевагу тому, щоб оперативно заблокувати суперечливий контент, не наражаючись на можливі позови від правовласника.

В подальшому більшість правовласників надала перевагу превентивній боротьбі зі стрімінгом, прописуючи заборону здійснення будь-якого виду зйомки і трансляції спортивної події особами, що не мають спеціального дозволу на таку зйомку, в умовах придбання квитків на спортивний захід і сезонних абонементів на клубні змагання – під загрозою, відповідно, виведення охороною з місця події і скасування дії сезонного абонементу [2].

Тим не менш, подібна практика, хоч частково і виправдала себе, все ж не є ефективною на фоні нових викликів, які постають перед організаторами спортивних подій – зокрема, трансляцією потокового відео за допомогою дронів та інших безпілотних апаратів, що на сьогодні стали широко доступними для пересічного споживача. З проблемою подібного роду стрімінгу зіштовхнулися види спорту, змагання у яких відбуваються на відкритому повітрі, як то кінні перегони, гольф, футбол, теніс тощо.

Так, у Великобританії мала місце заочна дискусія між місцевою Асоціацією кінного спорту і представниками сервісу FoxFly, який на платній основі надавав користувачам доступ до стрімінгової трансляції кінних перегонів, здійсненою за допомогою дронів, чим і скористалася відчутна частина глядачів [3]. Речники Асоціації кінного спорту наголошували на тому, що здійснені за допомогою дронів трансляції «порушують їх права інтелектуальної власності і медіа-права». Натомість, у FoxFly вважають, що порушення прав інтелектуальної власності в даному випадку не може мати місця, оскільки дрони жодним чином не передають в ефір зображення, яке транслюють офіційні

партнери Асоціації кінного спорту. І навіть навпаки – зафіксований на фізичному носії запис спортивної події, зроблений в ході трансляції у публічному місці за допомогою дрона, є власністю FoxFly.

Хоча у цій ще достеменно не вивченій з правової точки зору ситуації представники потерпілої сторони апелюють саме до права інтелектуальної власності, необхідно визнати, що специфіка як британського, так і європейського законодавства в цілому, залишає організатора спортивної події незахищеним від подібного роду посягань. М. Кьюррен-Уїтбьорн зазначає, що станом на сьогодні єдиними лише відносно дієвими засобами для захисту організаторів спортивних подій від несанкціонованих стрімінгових трансляцій за допомогою дронів є прийняті на національному рівні закони і правила, як то британський «Кодекс із використання дронів і авіамоделей» [4], в яких встановлені певні обмеження для власників дронів, що стосуються передусім норм дотримання безпеки і здоров'я оточуючих [5]. У вказаному Кодексі передбачена допустима вага дрона, мінімальні відстані, на які дрон може підлітати до людей тощо. Однак виявлення оператора дрона-порушника і припинення порушення є досить часомістким процесом. Технічні засоби блокування зв'язку дрона з оператором зазвичай недоступні організаторам спортивних подій. Окрім того, таке блокування може загрожувати падінням дрона з висоти і нанесенням травм глядачам і спортсменам.

Дана ситуація породжує цілий ряд питань до законодавця і організаторів спортивних подій, однозначних відповідей на які науковці поки дати не можуть. Разом із нагальністю визначення правового статусу стрімінгу як такого, постає необхідність окреслити, які права має оператор дрона на об'єкт, що створюється, якщо в ході стрімінгу здійснюється також і зйомка спортивного заходу. Примітно, що зокрема згідно статті 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [6], зафіксований на фізичному носії запис змагань, проведений за допомогою дрона, підпадає під визначення відеограми. Відтак, спираючись на статтю 36 Закону, можна стверджувати, що оператор дрона стає суб'єктом суміжних прав. Як вказує А. Штефан, до відеограм в тому числі належать об'єкти, «що не містять запису виконання творів: відеозапис спортивних матчів або змагань, природніх явищ, будь-яких дій чи подій, не пов'язаних з виконанням твору» [7, с. 94]. При цьому, «коли зйомки провадяться відкрито на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру, згода осіб, присутніх на таких заходах, на знімання їх на фото-, кіно-, теле-, чи відеоплівку припускається автоматично» [7, с. 95] таким чином,

можна констатувати, що в разі поширення практики зйомок спортивних подій за допомогою дрона в Україні, специфіка вітчизняного законодавства може полегшити діяльність потенційного порушника і автоматично надати йому статус суб'єкта суміжних прав.

Наступне питання – чи може вважатися використанням об'єкту права інтелектуальної власності потрапляння у такий запис, чи стрім, що проводиться з дрона, належних організаторам і спонсорам події об'єктів авторського права? Так, зокрема, згідно статті 31 Закону Великобританії «Про авторське право дизайн та патенти» [8], авторське право на твір не порушується його випадковим включенням до художнього твору, звукозапису, фільму чи трансляції. Аналогічні виключення передбачені і законодавствами ряду інших країн, а також і рекомендаціями Статті 5 Директиви Євросоюзу «Про гармонізацію деяких аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві» [9]. Відповідно, вже на рівні національних законодавств організатори і спонсори спортивних подій не убезпечені від вказаного виду порушень, оскільки сам по собі об'єкт авторського права, що потрапив у кадр, в даному випадку не є значимим об'єктом трансляції.

Одним з найважливіших аспектів у вирішенні спорів між організаторами змагань й ініціаторами стрімінгових трансляцій повинна стати і відповідь на питання, чи є взагалі подібного роду стрімінгова трансляція порушенням прав організатора і власника прав на ексклюзивну трансляцію спортивного заходу? Яким чином ексклюзивний договір, укладений між організаторами змагань і трансляторами події, може заборонити проводити неофіційну трансляцію спортивного матчу з-за меж стадіону, тобто поза зоною відповідальності організатора спортивного заходу, за допомогою непрофесійного обладнання?

З урахуванням позиції Європейського суду, озвученої при розгляді справи *Football Association Premier League Ltd and Others v QC Leisure and Others* (C-403/08) and *Karen Murphy v Media Protection Services Ltd* про те, що спортивний захід сам по собі не може бути об'єктом авторського права в силу відсутності творчої складової у спортивному виступі (зокрема мова йшла про футбольні матчі) [10], озвучений вище перелік питань ще раз дає привід говорити про незахищеність організатора спортивної події, як і організатора її офіційної трансляції, перед несанкціонованим стрімінгом.

Тому, зважаючи на те, що з кожним роком світова спортивна індустрія несе все більші фінансові втрати від несанкціонованого стрімінгу, який набуває більш складних і неконтрольованих форм за рахунок

розвитку технологій, з часом може постати необхідність надання на законодавчому рівні додаткового захисту організаторам спортивних подій. Зокрема, за допомогою права особливого роду, що охоронятиме спортивну подію як комплекс об'єктів права інтелектуальної власності та інших прав.

Список використаних джерел:

1. The New Yorker. Nicholas Thompson. Pirates Crash the Mayweather–Pacquiao Fight. May 4, 2015 URL: <https://www.newyorker.com/business/currency/pirates-crash-the-mayweather-pacquiao-fight> (дата звернення - 02.09.2021)
2. Official Manchester United. Season Ticket Terms and Conditions 2021/22 URL:https://assets.manutd.com/AssetPicker/images/0/0/15/50/995942/Terms_and_Conditions_2021_221624269244630_img1x.pdf (дата звернення - 02.09.2021)
3. The Guardian. Greg Wood and Chris Cook. Talking Horses: drone wars over UK racetracks, plus Saturday tips. Feb 13, 2021URL: <https://www.theguardian.com/sport/2021/feb/12/drone-wars-over-uk-racetracks-after-courses-say-live-streams-are-illegal-horse-racing-tips-talking-horses> (дата звернення - 02.09.2021)
4. Civil Aviation Authority. The Drone and Model Aircraft Code. URL: <https://register-drones.caa.co.uk/drone-code> (дата звернення - 02.09.2021)
5. Law in Sport. Matthew Curran-Whitburn. Combating The Threat Of Drones To Sports Media And Data Rights, June 8, 2021 URL: <https://www.lawinsport.com/topics/item/the-unauthorised-collection-of-data-and-footage-from-drones-what-are-the-legal-protections-available-to-sports-rights-holders> (дата звернення - 02.09.2021)
6. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII. ВВР. 1994, № 13, ст.64
7. Штефан А.С. Авторське право і суміжні права: особливості правової охорони, здійснення та захисту / А.С. Штефан - К. : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. — 150 с.
8. Copyright, Designs and Patents Act 1988. CHAPTER 48 URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/contents> (дата звернення - 02.09.2021)
9. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. Official Journal L 167 , 22/06/2001 P. 0010 – 0019
10. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 4 October 2011. Football Association Premier League Ltd and Others v QC Leisure and Others (C-403/08) and Karen Murphy v Media Protection Services Ltd (C-429/08).

Олександр Федорович Дорошенко,
*к.ю.н., директор НДІ інтелектуальної власності
НАПрН України, ID ORCID 0000-0002-2542-2328,
+38 067 416 51 95, e-mail: alfeddor@gmail.com*

Григорій Костянтинівич Дорошко,
*к.т.н. заступник директора
НДІ інтелектуальної власності
НАПрН України, ID ORCID 0000-0001-6506-3203,
+38 067 621 88 58, e-mail: dorozhko.grig@gmail.com*

СИСТЕМНА ТВОРЧА СПІВПРАЦЯ НАУКОВИХ ТА ОСВІТНІХ УСТАНОВ – ВАЖЛИВА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності є науковою установою, заснованою у 2001 році на державній формі власності та підпорядкованою Національній академії правових наук України.

Метою створення Інституту було сприяння соціально-економічному розвитку України, зростанню її науково-технічного і культурного потенціалу.

Інститут є провідною та унікальною науково-дослідною установою юридичного профілю в Україні, яка виконує замовлення органів державної влади стосовно розроблення засад наукової та правової політики у сфері інтелектуальної власності, здійснює фундаментальні та прикладні наукові дослідження щодо визначення та оцінки вартості інтелектуальної власності, стану правової охорони та захисту інтелектуальної власності, тенденцій та динаміки розвитку інтелектуальної власності, наукову експертизу проєктів законодавчих актів, аналізує й узагальнює світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної

енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, (ратифікована Законом № 1678-VII від 16.09.2014 р. [1], яка з 1 вересня 2017 року набула повної чинності) стало суттєвим кроком у процесі поглиблення співпраці її сторін. З огляду на це зростає актуальність досліджень методологічних засад гармонізації та уніфікації законодавства України із законодавством ЄС в цілому. Таким чином, орієнтація на право Європейського Союзу стає істотним чинником розвитку України та головним вектором правової науки, до якої належить і діяльність нашого Інституту.

Основними напрямками наукової діяльності інституту є:

- проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень у сфері інтелектуальної власності;
- участь у розробленні концепцій, проектів законів та інших нормативно-правових актів з питань інтелектуальної власності з метою орієнтації їх на право Європейського Союзу;
- проведення науково-правових та судових експертиз з питань інтелектуальної власності.

Узагальненням стратегічних напрямів у сфері інтелектуальної власності стала розробка у 2019 році за участю провідних фахівців інституту проект Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності України на період 2020–2025 роки [2]. Однією з ключових ідей цієї стратегії стало розуміння необхідності впровадження в державну політику комерціалізації інтелектуальної власності та її ефективного включення в національну економіку та розбудову національної інноваційної системи.

Організовуючи свою наукову діяльність, інститут в останні роки взяв орієнтацію на відкритість своїх наукових досягнень та їх широку апробацію. І головною стратегією цього напрямку є активна творча співпраця з університетами країни та науковими установами. Обговорення широким колом фахівців результатів розроблення наукових тем, фундаментальних та прикладних робіт у сфері інтелектуальної власності, розроблених концепцій та проект нормативно-правових актів дозволяє отримати незалежну, критичну оцінку результатів праці Інституту і пропозиції щодо подальшого удосконалення та розвитку наукових досліджень.

Сьогодні Інститут має договори про співпрацю з 30 Університетами України та з 12 наукових та експертних установ. Практично 80 відсотків з них активно підтримують стосунки з Інститутом, організують сумісні заходи.

Так і до вашої конференції ми залучилися після укладання договору з Інститутом освітнього та професійного розвитку та юридичним факультетом Ужгородського національного університету.

Інститут співпрацює з міжнародними організаціями та університетами Європи. В університетах Польщі (Варшаві та Кракові) наші співробітники проходили стажування. Науковий співробітник к.ю.н. Іолкін Я.О. є членом редакційної ради журналу «*Zapiski z Pogranicza*» Варнінсько-Мазурського університету в Ольштині (Польща).

У 2018 році підписано договір про наукову співпрацю між Університетом Квін Мері (Лондон) та НДІ інтелектуальної власності. В спільній роботі взяли участь д.ю.н., професор Орлюк О.П. та д.ю.н. Штефан А.С., які опрацьовували з колегами питання створення і роботи патентного суду та питання науково-експертної діяльності.

У системі творчої співпраці в Україні Інститутом розроблені спільні щорічні наукові заходи: конференції та семінари. Це міжнародна науково-практична конференція «Інтернет-міст «Київ–Дніпро» у березні, Всеукраїнська конференція з питань економіки інтелектуальної власності у травні, Всеукраїнська конференція молодих вчених та студентів у вересні та Всеукраїнська конференція з питань інформаційного права та права інтелектуальної власності у листопаді.

На конференціях обговорюються актуальні питання за їх тематикою, презентуються наукові розробки та наукові видання співробітників Інституту. В рамках наукових конференцій вже третій рік поспіль Інститут практикує проведення цільових семінарів з обговорення однієї з найважливіших проблем сфери інтелектуальної власності за тематикою заходу. Так, на конференції з питань економіки інтелектуальної власності пройшло обговорення монографії провідного фахівця нашого Інституту д.е.н. О.Б. Бутнік-Сіверського «Методологія оцінки вартості майнових прав інтелектуальної власності та практичні аспекти її застосування». Проведення таких заходів дає можливість співробітникам інституту отримати критичні зауваження та рекомендації стосовно результатів їх наукової діяльності, сприяє підвищенню якості наукової праці. За результатами широкого та відкритого обговорення у червні 2020 року монографія була надрукована.

Як результат такої сумісної роботи Інститут кожен рік отримує більше десятка довідок про впровадження в освітню та наукову діяльність університетів та наукових установ України результатів своєї діяльності. Крім апробації своїх наукових робіт та виконання спільних

наукових праць Інститут з установами проводить стажування співробітників, організує академічну мобільність для аспірантів та практичну підготовку для студентів. Для ефективної освітньо-наукової діяльності за договорами з провідними університетами країни (КНУ імені Тараса Шевченка, Національний технічний університет «ХПІ» та Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького) були створені Центри з метою поєднання навчальних та наукових потенціалів для проведення освітньо-професійних та наукових програм. Інститут за підтримки партнерів створив Центр стажування викладачів, науковців та представників бізнесу. В основу Центру покладено акредитовану в вересні 2021 року освітньо-наукову програму в галузі знань 08 Право, спеціальності 081 «Право». Для участі в цій програмі залучено понад двадцять провідних фахівців докторів юридичних та економічних наук у сфері інтелектуальної власності Інституту та провідних установ країни.

Особливим напрямом роботи Інституту є науково-експертна діяльність та судова експертиза. Для організації судової експертизи в Інституті створено Центр експертних досліджень. Щорічно фахівці Інституту з залученням провідних учених з наукових та освітніх установ виконують більше десятка наукових експертиз та понад 30 судово-експертних досліджень.

Важливу організаційну та методичну роботу Інститут разом з фахівцями університетів та наукових закладів, Національної школи суддів, Верховного Суду проводить в останні роки щодо створення в Україні Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності.

Історично так склалося, що основна маса судових справ у сфері інтелектуальної власності в Україні сконцентрована в системі господарських судів. За останні 20 років саме в цій системі підготовлено найбільшу кількість суддів, що отримали додаткову освіту з права інтелектуальної власності та успішно здійснюють судочинство у складних по суті справах, що стосуються захисту прав на винаходи, корисні моделі, торговельні марки, промислові зразки, об'єкти авторського права та суміжних прав. Але на сьогодні процесуальним законодавством України деякі категорії таких спорів віднесено також до компетенції загальних та адміністративних судів, що суттєво впливає на якість судочинства та строки розгляду справ. З цієї причини ще у 2017 році було прийнято рішення про створення спеціалізованого суду з ІВ, що знайшло своє відбиття зокрема у новій редакції Господарського

процесуального кодексу [3]. Вже з 2018 року розпочалася процедура відбору кандидатів на посади суддів Вищого спеціалізованого суду. На 35 місць (21 — перша інстанція та 14 — апеляційна палата) було подано близько 250 заяв від кандидатів, які повинні були пройти три етапи відбору. Саме фахівцями Інституту було розроблено тестові завдання для першого етапу відбору.

На жаль, робота зі створення Вищого спеціалізованого суду з ІВ з кінця 2018 року загальмувалася через проблеми, пов'язані з реформуванням ВККС та ВРП. Питання зрушило з місця лише у цьому році, зокрема буквально цими днями розроблено, теж за участю нашого Інституту проєкт Закону «Про Вищий спеціалізований суд з питань інтелектуальної власності», основні положення якого будуть представлені та на цій конференції. Відтак маємо надію, що найближчим часом цей суд все ж таки буде сформовано і вже наступного року він розпочне свою роботу. За нашими пропозиціями Верховним Судом передбачається залучення фахівців Інституту до роботи спеціалізованого суду в якості наукових консультантів.

Отже, аналіз роботи Інституту за останні роки свідчить про ефективне використання стратегії системних творчих взаємовідносин з освітніми та науковими установами України, органами судочинства та законодавчої влади в напрямку вдосконалення законотворчої та наукової діяльності, підвищення якості апробації наукових результатів.

Список бібліографічних посилань

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України. Відомості Верховної Ради. 2014. № 40. Ст. 2021.
2. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020–2025 роки. URL: https://drive.google.com/file/d/1oqjabxZiTempwJjaZsO1NoLt7fvP_qxj/view
3. Господарський процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 6. Ст.56.

Дрозд В.Г.,

*д.ю.н., професор, Заслужений юрист України,
Державний науково-дослідний інститут МВС України;*

Россіхін В.В.,

*д.ю.н., професор, Заслужений працівник освіти України,
Харківський національний університет радіоелектроніки;*

Россіхіна Г.В.,

*д.ю.н., професор, академік Європейської академії природничих наук,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна.*

ДО ПИТАННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ДЕЯКИХ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

В сучасних інноваційних процесах важливу роль відіграє інститут права інтелектуальної власності. Сьогодні одночасно зростає число судових спорів, для вирішення яких необхідно застосовувати спеціальні знання. Процесуальною формою їх застосування в судочинстві є судова експертиза. Під судовою експертизою об'єктів інтелектуальної власності слід розглядати процесуальну дію, виконувану особами, що володіють спеціальними знаннями і методикою дослідження результатів інтелектуальної діяльності та засобів індивідуалізації, з метою отримання доказової інформації по цивільній чи кримінальній справі [1]. Для класифікації судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності та науково-методичного забезпечення цього роду судових експертиз необхідно провести класифікацію її об'єктів [2].

За думкою М.Кондакова, будь-яка класифікація переслідує конкретні цілі і будується з дотриманням логічних правил виділення обсягу понять: по-перше, для однієї класифікації необхідно застосовувати одиничні підстави; по-друге, елементи класифікації повинні взаємно виключати другу, ані один з них не повинен бути частиною іншого; по-третє, обсяг елементів класифікації повинен дорівнюватися обсягу класифікованого класу [3, с. 215].

Поділяючи думку А.Р. Шляхова, що при формуванні теоретичних і методичних основ роду (виду) судової експертизи заслуговують уваги підстави для класифікації, що базуються на сукупності істотних складових судової експертизи: предмети, об'єкти, методи та методики експертного дослідження [4]. Т.В. Аверьянова вважає, що об'єкт судової експертизи – це неочевидна та визначальна ознака експертного дослідження, важливе джерело відомостей про ті чи інші події [5].

Об'єкт експертизи специфічний для кожного роду (виду) судової експертизи, і тому його природа є важливою ознакою для відмінності експертів. Поряд з тим було б недоцільно побудувати загальну класифікацію судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності лише за цим критерієм, однак урахування специфічності цих об'єктів для поділу її на види, різновиди (групи). Для цього необхідно, по-перше, розмежувати поняття «об'єкти інтелектуальної власності» та «об'єкти судової експертизи інтелектуальної власності», оскільки вони нерівнозначні, а по-друге, - визначити відмінності між такими поняттями, як інтелектуальна власність, промислова власність та нематеріальна діяльність. В теоретичних роботах з судово-експертної діяльності автори дають різні визначення об'єкту судової експертизи. Так, А.Р. Шляхов зазначає, що об'єкти експертизи – це закріплені в матеріалах справ і передбачені кримінально-процесуальним законодавством джерела інформації; серед них головна роль належить матеріальним доказам, зразкам загального дослідження [4].

Орлов Ю.К. визначає об'єкти експертизи як джерела відомостей про факти і носії інформації, які піддаються експертному дослідженню і за допомогою яких експерт пізнає обставини, що входять в предмет експертизи [6, с. 6]. В свою чергу Белкін Р.С. зазначає, що «об'єкт експертного дослідження – матеріальний об'єкт, що містить інформацію, необхідну для вирішення експертної задачі» [7]. Уточнюючи своє судження, він дає ще одне визначення: «об'єктами судової експертизи можуть бути як матеріальні утворення (матеріальні об'єкти), так і процеси» [8, с. 304]. Результат інтелектуальної діяльності повинен бути втілений в конкретну об'єктивну форму, що передбачає можливість його відтворення. Якщо будь-який об'єкт інтелектуальної власності є предметом судового спору, то він повинен бути виражений і представлений на розгляді суду в об'єктивній, матеріальній формі. Тому нематеріальна сутність об'єктів інтелектуальної власності, як правило, виражається в матеріальних предметах, які в свою чергу і надаються на експертне дослідження [1]. Якщо ж предметом цивіль-

ного спору є комп'ютерна програма, то для експертного дослідження можуть бути надані: проектна документація (пакет документів, створений до початку проектування), вихідні тексти програми (тексти програм на вихідній мові програмування) на електронних або паперових носіях інформації, адаптована програма (програма, скопійована на магнітний носій комп'ютерної системи та готова до роботи й досягнення цілей, для яких вона створена) тощо [9].

Об'єкти, що розуміються та існують під поняттями «інтелектуальна власність», «виробнича власність» та «нематеріальні активи», різні, але є сфери перетину зазначених поняття. Як правило, експерти в області інтелектуальної власності досліджують матеріальні носії інформації про об'єкт інтелектуальної власності та охоронні документи, що видані уповноваженим органом. Аналіз експертної практики показує, що об'єктами судової експертизи, об'єктами інтелектуальної власності, з якими проводяться дослідження, є: – матеріальні докази; – матеріали справи. Ми вважаємо, що об'єкти інтелектуальної власності для цілей судової експертизи можна класифікувати на підставі спеціальних знань експертів у сфері права інтелектуальної власності та в галузі материнських наук, необхідних для проведення досліджень, і пропонуємо виділити чотири групи об'єктів: 1. Об'єкти авторського права та суміжних прав (твори образотворчого мистецтва, музичні, аудіовізуальні твори, виконання, фонограми тощо). 2. Об'єкти патентного права (винаходи, корисні моделі, промислові зразки), ноу-хау, а також топології інтегральних мікросхем. 3. Селекційні досягнення (сорти рослин і породи тварин). 4. Засоби індивідуалізації (товарні знаки (знаки обслуговування), фірмові назви (найменування), комерційні логотипи (торгові марки), найменування місць походження товарів).

Судово-експертні дослідження у сфері інтелектуальної власності є досить складними, тому спеціалісти, яких залучають під час розслідування злочинів цієї категорії, повинні володіти не тільки юридично-правовими знаннями, а й спеціальними. Зважаючи на специфіку об'єктів інтелектуальної власності, всебічно дослідити їх і надати об'єктивний обґрунтований експертний висновок можуть лише фахівці, які володіють спеціальними знаннями в певній галузі та які в установленому законодавством порядку здобули кваліфікацію судового експерта за відповідною експертною спеціальністю [10]. Судова експертиза у сфері інтелектуальної власності дає змогу встановити фактичні дані про властивості, ознаки, закономірності створення

та використання об'єктів – нематеріальних за своєю природою, але які зафіксовані на матеріальних носіях, тобто таких, що належать до матеріалізованих об'єктів [11]. Зміст таких понять, як «об'єкт права інтелектуальної власності» й «об'єкт судової експертизи у сфері інтелектуальної власності» не збігається, оскільки має певні відмінності. Полягають вони в тому, що об'єкти права інтелектуальної власності є об'єктами судової експертизи [12]. Слід зазначити, що задачі, які ставляться перед експертами в областях авторських і сміжних прав, мають істотні відмінності від задач інших експертів.

На останок вважаємо за потрібне додати, що розвиток технологій передбачає впровадження нових інструментів і робить процес впровадження експертизи більш ефективним. Однак, бездумне застосування нових інструментів приводить до зворотного ефекту, коли реальне знання і встановлення фактів замінюється ілюзорним [14; 15].

Перелік використаних джерел:

1. Омелянюк Г. Г., Гулевская В. В., Савенко А. С. Классификация объектов интеллектуальной собственности для целей судебной экспертизы. Теория и практика судебной экспертизы, 2019. 14(1), 6-12.
2. Дмитриева К.С. Проблемные вопросы при проведении экспертиз в сфере интеллектуальной собственности. Судебная экспертиза Беларуси. 2018. № 2 (7). С. 28–32.
3. Кондаков Н.И. Логический словарь. Москва: Наука, 1971. 656 с.
4. Шляхов А.Р. Труды по судебной экспертизе. Москва: Наука, 2006. 567 с.
5. Аверьянова Т.В. Судебная экспертиза. Курс общей теории. Москва: Норма, 2009. 480 с.
6. Орлов Ю.К. Использование специальных знаний в уголовном судопроизводстве. Учебное пособие. Вып. 2. Судебная экспертиза. Общие понятия. Москва: МГЮА, 2004. 23 с.
7. Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия. 2-е изд., доп. Москва: Мегатрон XXI, 2000. 334 с.
8. Белкин Р.С. Курс криминалистики: Частные криминалистические теории. В 3-х томах. Т. 2. Москва: Юрист, 1997. 464 с.
9. Семикаленова А.И. Решение проблемы определения объектов судебной программно-компьютерной экспертизы через теорию отражения Р.С. Белкина. Теория и практика судебной экспертизы. 2017. Том 12. №3. С.40–44. [https:// doi.org/10.30764/1819-2785-2017-12-3-40-44](https://doi.org/10.30764/1819-2785-2017-12-3-40-44).
10. Кісіль Н. В. Проблемні аспекти призначення та проведення експертиз у сфері інтелектуальної власності. Сучасні виклики і актуальні проблеми

- права інтелектуальної власності в Україні та Європі. Київ: Київ. ун-т права, 2015. С. 93–96. <https://ics.gov.ua/expert/useful/publications/359386/>.
11. Гула, Л. Судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності як одне із джерел доказів у кримінальному провадженні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. Львів. 2017. 8 (76), С. 255–260. <https://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/41818>.
 12. Шрамко О. М. Особливості судової експертизи у сфері інтелектуальної власності. Криміналістичний вісник. 2020. 33(1). С. 63-71.
 13. Rossikhin V, Rossikhina H, Radchenko L, Marenych V, Bilenko L. Digitalization of education as a driver of digital transformation of Ukraine. ScienceRise. 2020. (3). С. 66-70.
 14. Дрозд В. Г. Інститут угод про визнання винуватості: закордонний та вітчизняний досвід. Митна справа. 2014. №2. С. 491-496.

Юрій Михайлович Жорнокуй,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного права та процесу
Харківського національного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0001-9669-6062,
095-81-50-113; zhornokuy.ym@gmail.com

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИНИКНЕННЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВ НА СЛУЖБОВІ ОБ'ЄКТИ І ОБ'ЄКТИ, СТВОРЕНІ НА ЗАМОВЛЕННЯ

Незважаючи на те, що інститут службових об'єктів (творів) давно відомий українському законодавству, існують деякі питання, що потребують вирішення. Серед таких питань: 1) різне тлумачення норм законодавства щодо розуміння категорій «службові функції», «службові завдання», «трудові відносини», «трудові обов'язки», «трудові функції»; 2) відсутність визначення понять «об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору» і «службовий об'єкт», внаслідок чого не зрозуміло, який саме об'єкт буде вважатися «створеним у результаті виконання трудового договору»¹.

Деякі невідомі питання існують і у сфері виникнення та здійснення прав на службові об'єкти і об'єкти, створені на замовлення. Для виникнення прав і обов'язків на такі об'єкти, законодавство ставить умови виконання певних юридичних дій, без вчинення яких такі права просто не виникають.

За загальним правилом, суб'єктом особистих немайнових прав є працівник, який створив службовий об'єкт у зв'язку з виконанням трудового договору (ст. 16 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

У ч. 2 ст. 429 ЦК України встановлюється два суб'єкта майнових прав інтелектуальної власності на службовий об'єкт: автор, який безпосередньо створив такий об'єкт, і роботодавець (юридична або

¹ Буквальне тлумачення ст. 429 ЦК України дозволяє вважати, що це який-небудь об'єкт, створений автором, який знаходиться в трудових відносинах з роботодавцем.

фізична особа), у якій виконує трудову функцію працівник. Законодавством (ст. 436 ЦК України) передбачаються випадки виникнення співавторства, коли об'єкт створено працею декількох працівників. За ст. 429 ЦК України майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору (контракту), належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або у якій він працює, спільно, якщо інше не встановлено цим Кодексом або договором. Відповідно ж до ст. 464 ЦК України ситуація інша: майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок належать володільцю відповідного патенту (свідоцтва), якщо інше не встановлено договором чи законом. Натомість, ст. 9 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» закріплює право на отримання патенту на службовий винахід за роботодавцем, якщо інше не передбачено договором. Очевидною є колізія в наведених нормах.

Слід мати на увазі й особливості розподілу майнових прав між автором і роботодавцем. Так, особливий порядок набуття роботодавцем виключних майнових прав на створення його працівником службового об'єкта ґрунтується на загальному правилі, за яким для набуття майнових прав на які-небудь результати творчої інтелектуальної діяльності свого працівника (безпосередньо, на службові об'єкти) роботодавець протягом встановленого строку має здійснити своє право на закріплення за ним виключних майнових прав на службові об'єкти шляхом отримання у встановленому законом порядку відповідного охоронного документа. Разом з тим, спеціальними законами передбачається також обов'язок роботодавця укласти з працівником, який створив службовий об'єкт, письмовий договір щодо розміру і умов виплати йому (його правонаступнику) винагороди відповідно до економічної цінності такого об'єкта.

Говорячи про належність таким суб'єктам (авторам і роботодавцю) майнових прав на об'єкт інтелектуальної власності спільно, в юридичній літературі вказано на існування низки невирішених проблем [1, с. 65]:

1) вираз «права належать спільно» не визначає, який правовий режим при цьому виникає. Часто у цьому разі його ототожнюють з режимом спільної власності (гл. 26 ЦК України), що не є правильним, оскільки вказана глава, регулює речові права, до яких право інтелектуальної власності не відноситься;

2) як правило, мова йде про спільне використання майна, а не про спільну належність об'єкта. Тим більше, що у цьому випадку спільними визнаються права, а не майно, що збільшує спірність за відсутності окремого регулювання порядку здійснення цих прав у книзі четвертій ЦК України.

Ще більше «драматизує» таку ситуацію аспект комерціалізації таких об'єктів (мається на увазі здійснення підприємницької діяльності, в якій безпосередньо використовується такий об'єкт¹). Слід також врахувати той факт, що спільність майнових прав на службові об'єкти примушує суб'єктів таких прав знаходити «шляхи порозуміння» у їх здійсненні (використанні такого об'єкта). І ключовим у цьому розумінні є використання такого об'єкта, навколо якого існують відповідні йому права, пов'язані з дозволом його використання, у т. ч. перешкодження його неправомірного використання. Тобто основний акцент при встановленні кола майнових прав інтелектуальної власності робиться на використанні об'єкта, від чого, у свою чергу, залежить отримання суб'єктом права інтелектуальної власності винагороди.

У ЦК України встановлено заборону на використання такого об'єкта працівником, оскільки таким чином можуть бути порушені майнові права роботодавця. Мова має йти і про передачу працівником майнових прав на створений ним під час виконання посадових обов'язків об'єкт права інтелектуальної власності, а також використання цього об'єкта на власний розсуд після припинення трудових відносин з роботодавцем.

Права на службові об'єкти, об'єкти, створені на замовлення, за бюджетні кошти, співавторами, правонаступниками можуть бути здійснені у відповідності з усіма тими правилами і принципами, які є характерними для порядку здійснення суб'єктивних цивільних прав, з врахуванням специфіки їх правового режиму, якщо права на них спільно належать роботодавцю і працівнику. З урахуванням цього, використання службового об'єкта може здійснюватися спільно працівником або роботодавцем, якщо саме такий правовий режим цього об'єкта, або лише одним або іншим у випадку належності їм виключних майнових прав. Використання здійснюється будь-яким способом, що не суперечить закону: дозволяти використання об'єкта іншим особам;

¹ На цей аспект нами зверталась увага ще у 2004 році. Більш детально див.: Жорнокуй Ю. М. Правове регулювання венчурного підприємництва (цивільно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Харківський національний університет внутрішніх справ, 2004. [2]

передавати свої суб'єктивні майнові права іншим особам повністю або частково відповідно до законодавства (така передача, як правило, оформляється цивільно-правовим договором).

Законодавцем не врегульовано питання: як бути у тому випадку, якщо у договорі між працівником і роботодавцем передбачене майнове право останнього на створений працівником об'єкт права інтелектуальної власності, але роботодавець його протягом тривалого строку не використовує? Пропонується в такому випадку надання працівнику права на використання цього об'єкта, проте оскільки ЦК України такої норми не містить, її слід передбачити в договорі [1, с. 66].

Нові способи переходу прав на результати інтелектуальної діяльності не враховують специфіку службових об'єктів, наприклад, договір застави, звернення стягнення на виключне право не враховують права автора на винагороду, яке не припиняється з втратою роботодавцем виключного права.

Слід врахувати, що право на винагороду за використання службового об'єкта не передається у спадок [3]². Це означає, що автор не може заповідати таке право або розпорядитися ним іншим чином на випадок своєї смерті, а до спадкоємців за законом воно не переходить як самостійне майнове право. В результаті спадкоємці працівника не можуть самостійно здійснювати це право після його смерті (наприклад, уклавши договір з роботодавцем про розмір, умови і порядок виплати такої винагороди). У той же час спадкоємці можуть отримувати суми винагороди, що належали працівнику-автору за договором, укладеним ним з роботодавцем, але не виплачені йому за життя. Аналогічна ситуація, в якій винагорода, передбачена договором працівника з роботодавцем, має виплачуватися в розстрочку або у вигляді роялті протягом певного строку (наприклад, п'яти років). Однак подальше використання службового об'єкта, виключне право на який належить роботодавцю, буде здійснюватися без участі спадкоємців і без отримання ними винагороди.

Наведені позиції свідчать про існування деяких проблем у застосуванні норм законодавства про інтелектуальну власність щодо виникнення та здійснення прав на службові об'єкти, об'єкти, створені на замовлення, за бюджетні кошти, співавторами, правонаступниками. Це стосується і визначення таких категорій, як «службовий об'єкт»,

² З цього питання Е. П. Гаврилов вважає, що право на таку винагороду пов'язане з особистістю автора і не може перейти до іншої особи за життя автора [4].

«виконання завдання роботодавця» тощо; суб'єктів прав на них і порядку їх здійснення; договірних форм, в які втілюються відносини між роботодавцем і працівником тощо. Всі ці питання залишаються актуальними, такими, що вимагають вирішення не лише на доктринальному рівні, але й закріплення на законодавчій основі.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 6: Право інтелектуальної власності/ За ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Серія «Коментарі та аналітика». Харків: ФО-П Лисяк Л. С., 2011. 592 с.
2. Жорнокуй Ю. М. Правове регулювання венчурного підприємництва (цивільно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Харківський національний університет внутрішніх справ, 2004. 195 с.
3. Лабзин М. В. Отношения по поводу служебных объектов интеллектуальной собственности как предмет трудового права. Патенты и лицензии. 2008. № 11. С. 11–21.
4. Гаврилов Э. П. Наследование интеллектуальных прав. Патенты и лицензии. 2008. № 4. С. 25–35.

Кирій Валентина Василівна

Кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний університет радіоелектроніки, 0000-0002-2537-264X, 0504024796

Москавцова Катерина Олегівна

Бакалавр, студентка Харківського національного університету радіоелектроніки, ORCID: 0000 0002 1980 9200, тел.: 0686059506

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ КРЕАТИВНОЇ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Починаючи з 90-х років 20 століття ринкова економіка набуває рис креативної економіки. Креативна економіка будується на отриманні доданої вартості за рахунок використання результату людської креативної розумової діяльності. Згідно з доповіддю ООН про креативну економіку, така економіка – це синергія економічних, культурних та соціальних аспектів з технологіями, інтелектуальною власністю та туристичними об'єктами. Ядром креативної економіки є креативні індустрії. До категорій, що поширені при креативній економіці, належать архітектура, реклама, ринок об'єктів мистецтва та антикваріату, публіцистика, музика, відео- та комп'ютерні ігри тощо[1]. Процес перетворення ідеї на товар, що лежить у основі креативної економіки, нерозривно пов'язаний з інтелектуальною власністю та її комерціалізацією.

Спочатку перехід до креативної економіки відбувався у країнах з розвинутою економікою. Але однією з тенденцій минулого десятиліття стало набуття економіками, що розвиваються, рис креативної економіки. Особливе місце посідають країни Азії – Гонконг, Південна Корея тощо, в яких розвиток креативної економіки відбувається з високою швидкістю. Україна також відносить до країн з перехідною економікою і на 2015 рік посідає друге місце за обсягом експорту креативних товарів у Східній Європі [2], що є однією з ознак поступового переходу України до креативної економіки. За даними статистики ООН, об'єм експорту креативних товарів збільшився з 238,73 млн

доларів у 2004 році до 768,27 млн доларів у 2015 році. В основному Україна експортує товари модної індустрії, прикладного мистецтва та публіцистику, послуги у сфері ІТ. Основні напрямки експорту – Європа (78%) та Азія (22%).

У 2016-2017 роках в Україні законодавча база розвивалася в напрямку законопроектів щодо патентів, авторських та суміжних прав, торгівельних марок, географічних зазначень, топографії інтегрованих систем, організацій колективного управління тощо. Однак дані законопроекти не були прийняті у зазначений період часу. В Україні також було розроблено законопроекти щодо підвищення стримуючих кримінальних покарань за порушення прав інтелектуальної власності, а також для поліпшення митного контролю.

У 2017 році було розпочато створення спеціалізованого Вищого Суду з питань інтелектуальної власності. У тому ж році було Верховною Радою було прийнято Закон «Про державну підтримку кінематографії в Україні». Даний закон встановлює кримінальне покарання за нелегальний відеозапис та роз'яснює можливе покарання за Інтернет-піратство (не тільки піратство на матеріальних носіях). Створення обмеження відповідальності в цьому законі є ще одним важливим кроком вперед [3].

Незважаючи на ці покращення, певні аспекти даного закону стали причиною виникнення занепокоєнь у різних зацікавлених акціонерних груп, які повідомляють, що певні зобов'язання та відповідальності, поставлені новим законом, занадто неоднозначні або занадто обтяжливі, щоб сприяти ефективному і дієвому реагуванню на інтернет-піратство. Згідно з доповідями ООН та США, країни Європи та США спонукають Україну до активної взаємодії з вищезгаданими зацікавленими групами заради забезпечення ефективності та дієвості державного регулювання Інтернет-піратства. [3]

Отже, існують певні передумови для моделювання процесу комерціалізації інтелектуальної власності в Україні в умовах сучасної ринкової економіки. Серед цих передумов можна виділити підвищення темпів розвитку законодавчої бази щодо інтелектуальної власності в Україні та наявність рис креативної економіки у вітчизняній економіці.

В рамках ринкової та креативної економіки комерціалізація інтелектуальної власності в цілому та інноваційного продукту зокрема є питанням виживання суб'єкта, що володіє інтелектуальною власністю, оскільки за рахунок успішної комерціалізації відбувається від-

шкодування витрат новатора на створення інноваційного продукту і отримання очікуваного прибутку від своєї діяльності [4].

Моделювання процесу комерціалізації інтелектуальної власності в Україні передбачає створення комплексної моделі. Дана модель повинна враховувати наведені вище фактори, а також ряд інших факторів:

- спосіб формування вартості об'єкту інтелектуальної власності;
- тип об'єкту інтелектуальної власності;
- ступінь інноваційності об'єкту інтелектуальної власності;
- механізм переходу права власності на об'єкт інтелектуальної власності.

Враховуючи усі перераховані фактори, можна представити модель процесу комерціалізації інтелектуальної власності наступним чином:

Рисунок 1 – Модель комерціалізації інтелектуальної власності в Україні

Можна зробити висновок, що на даний момент в Україні розвивається креативна економіка, адже Україна посідає друге місце за обсягом експорту креативних товарів у Східній Європі. Однією з найва-

гоміших категорій в креативній економіці є інтелектуальна власність. В Україні також розвивається інтелектуальна власність, формується законодавча база для подальшого розвитку цієї категорії. Комерціалізація інтелектуальної власності є важливим для економіки процесом, адже передбачає відшкодування витрат та отримання прибутку автором об'єкту інтелектуальної власності. Тому необхідно застосовувати комплексну модель комерціалізації інтелектуальної власності. Така модель передбачає визначення об'єкту інтелектуальної власності, формування його вартості та формування механізму переходу права власності на об'єкт інтелектуальної власності.

Список бібліографічних джерел:

1. UNCTAD (2010) CreativeEconomy: A FeasibleDevelopmentOption. Geneva: UNCTAD
2. UNCTAD (2018) Creative Economy Outlook: Country Profiles. Access: <https://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=2328>
3. The Office oftheUnitedStatesTradeRepresentative: 2018 Special 301 Report. Access: <https://ustr.gov/sites/default/files/files/Press/Reports/2018%20Special%20301.pdf>
4. Серпухов М. Ю. Формування стратегії управління комерціалізацією інноваційної продукції підприємства / М. Ю. Серпухов // Бізнес Інформ. – 2009. №11(2). – С. 85-87.

Василь Васильович Копча,
доктор юридичних наук, доцент, ДВНЗ
«Ужгородський національний університет»
ORCID :0000 0001 9888 1464

ПРАВОВІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ: НОВА РОЛЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Широке використання порівняльного права як інструменту (чи навіть як методології) дослідження стає все більш важливим в останні десятиліття, що пов'язане з низкою чинників і передовсім - із процесом глобалізації. Інтернет і його «нові покоління» перетворили світ у «глобальне село». Справді, як відзначив професор Бостонського університету Едвард Еберлі (Edward J. Eberle), світові ринки капіталу починаються в Азії та закінчуються Сполученими Штатами, а взаємна торгівля такими товарами, як нафта, продукти харчування та метали робить світ взаємозалежним і взаємопов'язаним. Однак, при цьому світ залишається різним. Останнє зумовлює вироблення методології (і медодики) порівняльного права, що може стати підґрунтям для кращого розуміння і (можливо) загального сприйняття зростання гармонізації різних національних правопорядків у найбільш критичних питаннях. Збір знань, отриманих через порівняльне право, може бути важливим порталом для зарубіжної культури, що може дати глибше розуміння вітчизняного правопорядку [1, с.451-452].

З даного напрямку є аналіз низки аспектів порівняльного права як способу дослідження сучасної держави.

Слід визнати позицію Х. Кетца і К. Цвайгерта, за якою первинною функцією порівняльного правознавства, як і інших наукових методів, є розширення сфери знання. Якщо під правовою наукою розуміти не тільки тлумачення національних законів, правових принципів і норм, але і дослідження моделей для запобігання та врегулювання соціальних конфліктів, то стає очевидним, що порівняльна правова наука як методика володіє більш широким спектром типових рішень, ніж національно замкнута юридична наука. Важливо попередньо вказати на деякі зауваження. У такий спосіб виявляються їхні подібні і відмінні

ознаки. Друге, порівняння права не означає порівняння лише правових текстів.

1. Отримати навички суб'єкта порівняння. Ці навички вимагають занурення в культуру, що розглядається, мовне знання та застосування нейтральних, об'єктивних оціночних навичок.
2. Застосування порівняльних навичок для оцінки іноземного права, яке складається з права, писаного чи декларованого. Тут необхідно провести вузьку оцінку подібності та відмінностей права різних країн, що розглядаються.
3. Застосування такої ж методології до внутрішнього права; для з'ясування рівня права, який лежить під зовнішнім правом, але має важливий вплив на формування права.
4. Результати порівняльного дослідження збираються, щоб визначити, що ми можемо навчитися в іноземній правовій системі та як це розуміння може відображати нашу власну правову систему.

При цьому слід звернути увагу на основні хиби, які вчиняються при проведенні порівняльно-правових досліджень, виокремлені Ю.О.Тихоміровим. На його думку, по-перше, допускається неправильний вибір об'єктів правового аналізу та критеріїв їх порівняння. Друге, нерідко не враховуються об'єктивні умови і фактори, які породжують ті чи інші інститути в зарубіжному праві і в даній державі. При цьому не завжди беруться до уваги рівень правової культури і правових традицій. Якщо для північноєвропейських країн, наприклад, «законослухняність» громадян є стійкою домінантою їх розвитку, то інша ситуація в пострадянських країнах.

В умовах глобалізації це пояснюється декількома причинами.

Перше, після Другої світової війни (за її наслідками) в Статуті ООН та в інших основоположних міжнародно-правових документах загальновизнані принципи міжнародного права отримали розвиток та письмове закріплення. Виступаючи продуктом звичаєвого міжнародного права (тобто результатом практики цивілізованих націй у стосунках між собою та з суспільствами), вони набули універсального характеру, що ставить їх «на вершину» світового правопорядку. Такі принципи як повага до прав людини, державного суверенітету, територіальної цілісності держав у такий спосіб отримали загальне визнання і загальновизнане змістове наповнення. У багатьох європейських державах вони мають «безпосередню дію», набуваючи конституційного характеру. При цьому йдеться не лише про європейські

держави. Наприклад, стаття 39 Конституції Південно-Африканської Республіки встановлює, що: (1) При тлумаченні Білля про права, суд, трибунал або суд громадської думки: (2) повинен керуватися цінностями, які лежать в основі відкритого і демократичного суспільства, заснованого на людській гідності, рівності і свободі; (3) повинен враховувати міжнародне право; (4) повинен враховувати право зарубіжних країн....» [19].

Друге, що не менш важливо, порівняльне право на сьогодні використовується як інструмент судового дослідження юридичної справи, а відтак - аргументації судового рішення. Такий підхід є дійсно поширеним у практиці вищих судів держав і особливо - Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Наприклад, зміст рішення у справі «Ahmet Yıldırım проти Туреччини» (2013 р.) («право на Інтернет») засвідчує, що порівняльний метод був застосований Судом у двох аспектах:

1) у широкому, коли Суд врахував, окрім законодавства Туреччини, зміст міжнародного права і практики через такі документи як: документи Ради Європи (Конвенція щодо кіберзлочинності 2004 р., Декларація СМ (2005)56 (остаточна) щодо прав людини і правої держави у інформаційному суспільстві, Декларація від 28 травня 2003 року «Свобода спілкування в Інтернеті», Рекомендація СМ/Рес(2007)16 щодо заходів із просування цінності громадської послуги Інтернет тощо), документи Європейського Союзу (рекомендація 2008/2160(INI), ухвалена Європейським парламентом 26 березня 2009 року, рішення Суду ЄС), документи Комітету ООН з прав людини (Загальні зауваження № 34 щодо статті 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, ухвалених під час 102-ї сесії, 11-29 липня 2011 року);

2) у вузькому, коли Суд окремо в розділі IV «Порівняльне право» вивчив відповідне законодавство європейських країн. Стиль аналізу був спрямований на пошук «спільних стандартів елементів порівняльного права». Суд, зокрема, відзначив: «31. З огляду на те, що законодавство стосовно Інтернету, яке вписується у контекст швидкої еволюції нових технологій, є особливо динамічним і фрагментарним, відносно важко виокремити спільні стандарти елементів порівняльного права у країнах-членах Ради Європи. Дослідження, проведене Судом відносно законодавства двадцяти країн-членів Ради Європи (Німеччина, Австрія, Азербайджан, Бельгія, Іспанія, Естонія, Фінляндія, Франція, Ірландія, Італія, Литва, Нідерланди, Польща, Португалія, Чехія, Румунія, Сполучене Королівство, Росія, Словенія і Швейцарія),

показує, що право доступу до Інтернету в теорії захищене конституційними гарантіями, які існують у галузі свободи слова і свободи отримувати думки і інформацію. Це право вважається невід'ємним від права доступу до інформації і спілкування, захищеного національними Конституціями. Воно включає право кожного брати участь у інформаційному суспільстві і обов'язок для держав гарантувати доступ громадян до Інтернету. Таким чином, сукупність загальних гарантій, присвячених свободі слова, є належною основою для визнання і права безперешкодного доступу до Інтернету. 32. Зокрема, у рішенні від 10 червня 2009 року (рішення № 2009-580 DC) французька Конституційна Рада однозначно підтвердила, що сьогодні свобода слова має розумітись як така, що включає право доступу до Інтернету. Вона також перерахувала основоположні принципи стосовно обмеження доступу до Інтернету: обмеження права на вільний доступ до послуг громадського спілкування он-лайн може проголошуватись лише суддею за результатами справедливого судового розгляду і як пропорційна санкція.

Слід заважити, що обидва європейські суди (і Європейський суд з прав людини у Страсбурзі і Суд Європейського Союзу у Люксембурзі) застосовують порівняльно-правовий метод, хоч і з різним наповненням. Однак, слід погодитися, для обох судів характерно, що: 1) порівняльна робота може бути зроблена лише з чіткою метою; 2) порівняння має відповідати чітко визначеному процесу, під час якого необхідно визначати та вирішувати різні проблеми на шляху правового порівняння (наприклад, розглянути джерела права, мовні проблеми, культурний контекст, вплив правотворчої діяльності тощо). Якщо повернутися до методики ЄСПЛ, то з самого початку цей Суд шукав через порівняльний аналіз законодавства держав-членів Ради Європи мінімальний стандарт (найнижчий спільний знаменник) у сфері прав людини. Однак, виходячи з поваги до суверенітету держав (що важливо для співпраці у виконанні судових рішень), Суд розробив доктрину «межі оцінювання». На підставі цієї доктрини ЄСПЛ враховує, коли Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод повинна тлумачитися по-різному в різних державах-членах, а коли слід шукати за допомогою порівняльного методу «більшість» серед них. У випадку, якщо таке порівняння законів є успішним і призводить до встановлення широко поширеного загальноєвропейського стандарту, то дискреція окремих держав щодо відхилення від нього є обмеженою. ЄСПЛ почав працювати з 1959 р., але роль порівняльно-

го методу особливо зросла після 1968 р., коли Суд уперше задекларував «новаторську» практичну позицію, за якою «права, закріплені в Конвенції, не повинні бути теоретичними та ілюзорними, а, скоріше, практичними та ефективними» (справа про мовне питання у Бельгії). Обидві складові «еволюційного підходу» - а) «практичні та дієві права» та б) вчення про Конвенцію як про «живий інструмент» - передбачають в своїй основі порівняльний метод, який обмежується виявленням «спільного знаменника». Такий підхід ЄСПЛ сприяв досягненню консенсусу щодо захисту основних прав у Європі. Хоча настільки широке тлумачення викликало критику, Суд відреагував на неї позицією, що вчення про «живий інструмент» «...не означає, що для реагування на сучасні потреби, умови, погляди чи стандарти Суд може створити нове право, крім тих, що визнані Конвенцією, або що він може принизити існуюче право або створити новий «виняток» або «обґрунтування», яке прямо не визнається в Конвенції» («Аустін проти Сполученого Королівства», 2012 р.) [21, с.38-43].

Роблячи висновки, необхідно зазначити наступне.

1. Сьогодні можна стверджувати, що після Другої світової війни не було жодного більш менш значного законодавчого проекту, який би тією чи іншою мірою не супроводжувався обширними порівняльно-правовими дослідженнями [14, с.29]. Такий підхід повинен знайти відображення і в практиці реформ в Україні: це стосується як загальної методології правових реформ, спрямованих на зміну сутності й функцій Української держави, підвищення її ефективності, так і врахування досвіду інших держав у конкретних напрямках реформ, зокрема, судової системи та правоохорони.
2. Порівняльний підхід властивий не лише для науки, а й для правотворчих та правозастосовних органів (судів). Адекватна методологія порівняльно-правового підходу враховує комплексне розуміння самого права (писаного і неписаного), а також його широкий суспільний контекст.
3. Зміна характеру міжнародного права, витворення в останні три десятиліття повноцінних регіональних правопорядків (наприклад, європейського правопорядку), а також посилення їх взаємовпливу з національними правопорядками, зумовлюють потребу у використанні так званих «вертикальних методів» порівняльного дослідження («зверху донизу» або навпаки). Такі методи спроможні стати належним доповнюючим

інструментом порівняльного правознавства у глобальному світі.

Список використаних джерел.

1. Edward J. Eberle. The Method and Role of Comparative Law // Global Studies Law Review. VOLUME 8. January 2009. 3. 2009. p.451-486.
2. Кресін О.В. Становлення теоретичних засад порівняльно-правових досліджень у другій половині XVIII першій третині XIX століття: компаративна концептуалізація: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Логос, 2017. 680 с.
3. Кресін О.В. Порівняльне правознавство у XIX–XX століттях: проблеми становлення: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Логос, 2011. 294 с.
4. Кресін О. В. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку [Електронний ресурс] / О. В. Кресін // Університетські наукові записки. 2007. №2.С.461-464. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2007_2_67.
5. Бехруз Х. Усконалення методології порівняльно-правових досліджень [Електронний ресурс] / Х. Бехруз // Актуальні проблеми держави і права. 2009. Вип. 45. С. 107-111. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2009_45_20.
6. Бехруз Х. Правова система центральна категорія порівняльного правознавства [Електронний ресурс] /Бехруз. Хашматулла//Актуальні проблеми держави і права. 2003. Вип. 21. С. 27-32. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2003_21_6.
7. Хашматулла Бехруз. Диалог правовых систем: европейское право и исламское право [Електронний ресурс]/Бехруз Хашматулла//Актуальні проблеми держави і права. 2005. Вип. 24. С. 53-58. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2005_24_7.

Litvin István.
Jogtudományok kandidátusa, egyetemi docens, ügyvéd,
az Ungvári Nemzeti Egyetem
Polgári Jogi és Polgári Perrendtartás Tanszékének docense
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4449-8720>
Tel. +380994316590

AZ ADATGYŰJTEMÉNY (ADATBÁZIS) ALANYI JOGÁNAK KELETKEZÉSE.

1Az adatbázis szerzői jogi szempontból összetett (komplikált) mű. Ennek a ténynek két fontos hozadéka van:

a) az adatbázisok összetett természetűek, mert számos független anyagból (mű, adat vagy bármilyen más önálló információ) épülnek fel. Az anyag elkülöníthetősége (mű, adat vagy bármely más önálló információ) azt jelenti, hogy mindegyik tényezőnek van önállóan is jelentése, értéke az adatbázistól függetlenül is. Az ilyen anyagok szerzői jogvédelem alá eshetnek (bár nem kötelezően), például egy cikk egy adatbázisban, amely egyesíti a folyóirat publikációit. Az adatbázisban található anyagokra (adatok, információk, művek) különböző jogi szabályozások vonatkozhatnak;

b) ez határozza meg az adatbázis egészére vonatkozó szerzői jogok körét. Az adatbázissal kapcsolatban a szerzői jog az adatok vagy anyagok (művek vagy bármely más független információ) kiválasztására (kiemelésére), elrendezésére vagy elhelyezésére vonatkozik. A szerzőnek speciális módon kell egy terjedelmes adاتمennyiségből kiválasztania az adatokat vagy anyagokat (műveket vagy bármilyen más független információt) egy adatbázishoz, és/vagy az anyagok adatbázison belüli rendszerezésében és rendszerezésében némi eredetiséget kell mutatnia. Itt kell megnyilvánulnia az adatbázis szerzőjének kreatív természetének.

2. Az adatbázis szerzőjének (gyártójának) joga (sui generis)

A jogszabályok egyértelműen és tisztán definiálja az adatbázist (Ukrajna törvény 1. cikke és Ukrajna Polgári Törvénykönyvének 433. cikke), ez a definíció egyaránt vonatkozik az adatbázisra, és a szerzői jog tárgyára, valamint arra a tényre, hogy a szerző (előállító) jogot formál az adatbázishoz való (sui generis). Az adatbázisok e két kategóriája közötti különbségek azonban léteznek, és nagyon fontosak. A szerzői jog tárgya csak szellemi, alkotó tevékenység eredménye lehet, míg a meghatározott krité-

riumoknak nem megfelelő tárgyra vonatkozóan az adatbázis összeállítójának joga (sui generis) keletkezhet. Ez a különbség lehetővé tette sok szerző számára, hogy kijelentse, hogy az adatbázis fordítójának (előállítójának) joga (sui generis) vonatkozik a „nem kreatív” adatbázisokra is. Valójában ez a nézet nem helyes. Az adatbázis-összeállító (sui generis) jogának létrejöttének jogi szempontból nem számít kreatív elem megléte vagy hiánya. Természetesen a sui generis elsősorban a «nem kreatív» adatbázisoknál fontos, mert különben egyszerűen megfosztják a védelemtől. De az adatbázis összeállítójának (előállítójának) (sui generis) joga fennállhat a «kreatív» adatbázisokkal kapcsolatban is, tekintettel arra, hogy az adatbázis létezésének teljesen más aspektusait érinti, mint a szerzői jog - fontos, hogy ne «kreatív» aspektusát helyezzük előtérbe, hanem a személy gazdasági „jellemzőit”. Így a kreativitás kritériuma nem használható az adatbázis biztonságának értékelésére az adatbázis szerzőjének (gyártójának) jogához (sui generis) viszonyítva.

Megjegyzendő, hogy a sui generis, mint az adatbázis szerzőjének (előállítójának) joga, mind a nem kreatív, mind a kreatív adatbázisokra alkalmazható. Az adatbázis összeállítójának (előállítójának) joga lehetővé teszi, hogy az előállító (az adatbázis létrehozásába jelentős összeget/erőfeszítést befektető személy) ellenőrizhesse az anyagok (művek, adatok vagy bármely más független információ) felhasználását és adatbázisából való törlését. Ennek megfelelően nem az adatbázis szerkezetének megőrzéséről, az anyagok (művek, adatok vagy bármilyen más független információ) kölcsönös elrendezéséről van szó. Csak az adatbázis komponenseinek formális megjelenítése a fontos. És itt arról van szó, hogy az adatbázis-összeállító (előállító) új joga a szellemi tulajdonjog az alkotó tevékenység eredményeinek megőrzését szabályozó normákkal egyidejűleg fennáll.

Így Ukrajna jogszabályaiban (Ukrajna PTK) meg kell határozni a nem eredeti adatbázis, a előállító (összeállító), a tartalom és a korlátozások sui generis fogalmát, a nem eredeti adatbázisok védelmének kritériumait és sok más szempontot (egyéb pontok).

3. Jelentős erőfeszítések az adatbázis létrehozásánál. A előállító (összeállító) jelentős befektetésének meghatározása az adatbázis létrehozásában a meglévő adatbázis megváltoztatásával az újonnan létrehozott adatbázis jelentős részének értékelésén alapuljon, amely a meglévő adatbázis módosítása következtében keletkezett. Lehetőség van az adatbázis egy részének jelentőségteljesnek minősítésére, hogy jogosulatlan felhasználása jelentős, potenciális vagy valós kárt okozhat az adatbázis előállítónak (összeállítónak).

Itt meg kell jegyezni, hogy az adatbázis tartalmának minden olyan jelentős (minőségi és (vagy) mennyiségi változása, amely a szerző (összeállító) számára további jelentős beruházásokat igényelt, az alapja a kizárólagos jogok új időtartamának megállapítására az adatbázisban. új adatbázis. Az adatbázisba történő további jelentős beruházások eredményeként egy új adatbázis jön létre, a védelmi idejével.

A szerző (gyártó) az adatbázison jelentős változtatásokat végrehajtva új adatbázist hoz létre, amelynek saját új védelmi ideje van. Ha jelentős beruházások során a meglévő, külön töredékként definiálható adatbázison kiegészítéseket, változtatásokat hajtanak végre, akkor az eredeti adatbázis védelmi időszakának megőrzése mellett csak az új védelmi időszakra lehet új védelmi időszakot beállítani. létrehozott töredék.

Марценишин Ю.І.

*начальник управління патрульної поліції
в Закарпатській області,
кандидат юридичних наук*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ДОРОЖНЬОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ

В результаті науково-технічного прогресу, бурхливого розвитку всіх галузей промисловості з'явилася величезна кількість небезпечних вантажів, яких всього існує біля 4 тисяч найменувань які приймаються до перевезення, з них 200 – особливо небезпечних [1]. При такій кількості небезпечних вантажів, які існують в нашому суспільстві, вони можуть завдати великої шкоди, як життю і здоров'ю громадян, так і навколишньому середовищу. Найбільш небезпечним аспектом у цьому питанні є їх транспортування.

Відомо, що автомобільні перевезення займають одне із перших місць в Україні серед найбільш популярних видів доставки вантажів. Щорічно автомобільними шляхами нашої держави, транспортом загального користування перевозиться понад 900 мільйонів тонн вантажів (в тому числі велика кількість небезпечних). На залізничний транспорт припадає близько 60 % вантажних перевезень, автомобільний – 26 %, річковий і морський – 14 %, при цьому потенційно небезпечні вантажі (вибухонебезпечні, пожежонебезпечні, хімічні та інші речовини) становлять близько 15 % від загального обсягу перевезених вантажів транспортом загального користування. [2]. Виходячи з наведеного необхідно відзначити, що без належного державного управління та державного регулювання безпеки у сфері перевезення небезпечних вантажів, транспортування небезпечних вантажів можуть спричинити загибель і захворювання людей, тварин, забруднення навколишнього середовища, ушкодження транспортних засобів і руйнування доріг, промислових об'єктів, житлових будинків. Економічний збиток від цього може скласти мільйони гривень, а соціальний збиток, викликаний загибеллю людей, знищенням природних ресурсів і національних багатств країни - незлічимий.

Основною метою донної статті є визначення органів, які здійснюють державне управління у сфері дорожнього перевезення небезпечних вантажів.

Державне управління – це самостійний вид державної діяльності, що має організуючий, виконавчо-розпорядчий, підзаконний характер, особливої групи державних органів (посадових осіб) щодо практичної реалізації функцій та завдань держави в процесі повсякденного і безпосереднього управління економічним, соціально-культурним та адміністративно-політичним будівництвом [3].

Закону України «Про перевезення небезпечних вантажів» [4] виділяє органи які здійснюють державне управління у сфері перевезення небезпечних вантажів. Так, відповідно до зазначеного закону до них відносяться:

- Кабінет Міністрів України;
- Рада міністрів Автономної Республіки Крим;
- спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі транспорту, вчасності Міністерство інфраструктури України;
- місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, а саме райони та обласні державні адміністрації, райони, міські та селищні ради;
- інші спеціально уповноважені державні органи відповідно до їх компетенції у галузі промислової політики, у галузі праці та соціальної політики - Міністерство соціальної політики України, у галузі екології, природних ресурсів, охорони здоров'я - Міністерство екології та природних ресурсів України та Міністерство охорони здоров'я України. До інших спеціально уповноважених державних органів відповідно до їх компетенції, законодавець також відносить і Державтоінспекцію, яку сміло можна назвати основним суб'єктом який здійснює державне управління у сфері дорожнього перевезення небезпечних вантажів, та відповідно до покладених на неї обов'язків є головним органом, який вершить нагляд за перевезенням цих вантажів.

Із за стислого викладення та обмеження по обсягу донної статті, ми не будемо перераховувати компетенції перелічених вище органів, а лише зазначимо, що всі перелічені органи державного управління у сфері дорожнього перевезення небезпечних вантажів мають чітко визначені, розмежовані між собою та передбачені вітчизняним зако-

нодавством компетенції, відповідно до яких і здійснюють державне управління у цій сфері.

Поруч з цим необхідно відзначити, що умови перевезення небезпечних вантажів автомобільним транспортом визначаються нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність транспорту. У разі відсутності таких актів небезпечний вантаж допускається до перевезення на умовах, встановлених за рішенням відповідних органів. В разі дорожнього перевезення небезпечних вантажів умови перевезення встановлюються Державтоінспекцією МВС України.

Отже, підсумовуючи наведене та проаналізувавши компетенції ряду органів, можна виділити їх коло, які здійснюють державне управління у сфері дорожнього перевезення небезпечних вантажів, та відзначити серед них одного із основних суб'єктів державного управління у цій сфері – Державтоінспекцію МВС України. Необхідно також відмітити і роль зазначених органів в забезпеченні безпеки дорожнього перевезення небезпечних вантажів яка на сьогодні є досить значною, але як показує практика, не завжди ефективною. Тому плідна співпраця всіх гілок влади, запозичення зарубіжного досвіду, удосконалення вітчизняного законодавства та впровадження передових технологій дасть свої результати, та вдосконалить вже існуюче державне управління у сфері дорожнього перевезення небезпечних вантажів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мінтрансв'язку вживає системних заходів забезпечення безпеки перевезень небезпечних вантажів [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.ameu.org.ua/index.php?id=38&L=&tx_ttnews%5Bpointer%5D=54&tx_ttnews%5Btt_news%5D=153&tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=a4db74113f;
2. Розділ 3.3. Транспортні небезпеки [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://udau.edu.ua/library.php?pid=14374>;
3. *Адміністративне право : підручник / Ю.П. Битяк (кер. авт. кол.), В.М. Гаращук, В.В. Богущкий та ін.; за аг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – Х. : Право, 2010. – С 8;*
4. Закону України «Про перевезення небезпечних вантажів» // Голос України від 13.05.2000.

Olga Mikichurova,

Phd in law, Associate Professor

*Department of Economic and Transport Law, Faculty of Law,
State University of Infrastructure and Technology,*

Kiev, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1399-6738>

e-mail: olga_mikichurova@yahoo.com

INTERNATIONAL LAW IN THE MODERN WORLD

Annotation. The article examines the legal foundations of international cooperation after the Second World War, identifies global trends in the development of international law, and examines two areas of political and economic philosophy - neo-solidarism and neoliberalism, which developed alongside in the second half of the twentieth century. In particular, the article explores the legal principles of cooperation between states within the framework of neo- solidarism and neoliberal organizations that form the foundation of modern international relations. The study notes that the UN, as a neo- solidarism organization that laid the foundations of the post-war world order and international law in the modern world, is losing its importance due to the desire of individual states to review the results of the Second World War to revise history. It also notes the importance of fixing peremptory norms - principles of international law in the UN Charter and the important role of the UN in modern international law. The article also defines the content of the concept and the place of liberalism and neoliberalism in modern international relations. Among the legal and institutional foundations of the neoliberal order, the article highlights international economic organizations-the IMF, IBRD, and WTO-and analyzes the legal basis for their functioning. According to the results of the study, it is concluded that in the modern unipolar world, uncertainty, poverty and conflict are deepening, which is a consequence of states ' deviation from the principles of the UN Charter, and an urgent task of international relations of the XXI century is to increase the authority of the UN and actualize the cooperation of states on a neo-solidarism basis in compliance with the principles of international law and General principles of law defined by the UN Charter.

Keywords: international law, United Nations (UN), neo-solidarism, neoliberalism, global problems of nowadays, international economic organizations.

Analysis of recent research and publications. International lawyers, political scientists, economists, sociologists, and philosophers have studied various aspects of this topic. In particular, the J. Toscos, A. N. Okara, I. I. Lukashuk, A. Kont, L. Dugi, A. Khodov, B. I. Muravyov, V. I. Vialko, Ye.M. Kliuyeva, P. I. Rabinovich, A. Nakonechnaya et al.

Purpose of research. The purpose of this study is to determine the organizational and legal foundations of international relations and international law of the second half of the twentieth century-the beginning of the twenty-first century and global trends in their development in a unipolar world and in the context of the constantly changing international situation.

Presentation of the main material. International law is not a static system; it changes along with changes in international relations and is in constant dynamics. The modern world is rapidly developing: globalization, internationalization and international conflict are increasing in certain regions of the world, the structure and quality of international relations is changing, while new common problems that need to be addressed are emerging.

The relevance of the research topic is the emergence of new global threats to humanity that require the coordination of efforts of all states of the world at the international level, so determining the current state of international relations and international law and global trends in their development is a necessary and important task.

Thus, the global arena for solving international problems after the Second World War was the United Nations, created by the victorious state of the USSR and its allies, which received this status after a fundamental change in its course and the imminent victory of the Great Soviet people.

The UN was created to prevent the recurrence of wars and effectively resolve international conflicts, as stated in article 1 of its Charter, which defines the main goals of the UN: to maintain international peace and security and to this end take effective collective measures to prevent and eliminate threats to the peace and suppress acts of aggression or other violations of the peace, to settle or resolve international disputes or situations that may lead to a breach of the peace; to develop friendly relations between nations based on respect for the principle of equal rights and self-determination of peoples, as well as take other appropriate measures to strengthen universal peace [1].

The UN, in accordance with the principles of article 2 of its Charter, carries out international cooperation in solving international problems of an economic, social, cultural or humanitarian character; promotes and develops respect for human rights and fundamental freedoms for all, and it is the main center for coordinating the actions of nations in achieving these common goals.

It is based on the principle of sovereign equality, reflected in the voting procedure in the UN General Assembly, namely, one state-one vote regardless of the territory, GDP and population of this state.

The UN has a broad competence that includes: resolving international disputes by peaceful means, providing assistance to countries victims of aggression or disasters of various types, it is a forum for discussing problems of an international nature, the subject of applying coercive measures under Chapter VII to states that violate peremptory norms of international law.

An important achievement of international law in the second half of the twentieth century is a fixation of peremptory norms-principles of international law binding on all UN member states in the UN Charter of 1945, the Declaration of principles of 1970 and the Final act of the Council for security and cooperation in Europe of 1975, as well as the creation of an effective mechanism for responding to their violations within the UN.

Consequently, international law after the Second World War, having defined the purposes and principles of the United Nations, took a very important step in the direction of "rule of law". [2, p. 64]

The goals in the UN Charter are defined comprehensively, but in their implementation they had a certain "sequence of priority". First of all, it was necessary to put an end to the war and its consequences, so measures to ensure peace and security, of course, were a priority in the first place. The second task was to ensure, at least in a general approximation, a proper economic standard of living for the international community. Therefore, from the directions listed in paragraph 3 of article 2 of the Charter the most developed area of international cooperation (economic, social, cultural and humanitarian) is economic cooperation: it is the subject of the vast majority of international law [3, p. 11].

The norms of the UN Charter are primarily those of a solidarism nature. "Solidarism (FR. solidarisme, from the French word *solidaire*-acting at the same time) [4, p. 2]. One of the founders of sociology – A. Kont understood solidarism as a morally and legally legalized subordination of individual interests to the interests of society. A. Kont saw the model of the future society as a global order in which national interests, as well as the

interests of the individual, are subordinated to the goals of the world superpower. The function of law in this model was to legitimize and ensure the "correct" social order. Leon Dugi, the developer of the legal theory of solidarism, considered law to be derived from public relations, not allowing individual expression of will as a source of law. According to A. Khodov: "... solidarism is a strategy for mobilizing society in times of serious crises or threats. It dramatically increases the mobilization capabilities of society and its effectiveness due to the synergistic effect that occurs when different social groups are aware of common interests and carry out coordinated actions. Solidarism implies serious restrictions (and self-restrictions) of preferences for the elite of society, while increasing the load on it. In addition, the duties of the elite are considered to be primary, and the rights and privileges are granted to them solely for the purpose of effectively performing their respective duties to society" [5, p. 5]. In my opinion, solidarism is a system of values that can ensure the harmony of personal and public interests without any harassment. We find its signs in the UN system, and it was created as an organization of the neo- solidarism direction (solidarism of the second half of the twentieth century is a "neosolidarism") in which the entire world community should cooperate for the sake of peace and security on Earth and the harmonious development of all mankind. Since the first post-war decade, international legal acts of neo-solidarism have been adopted: the UNESCO Charter, the Declaration of Human rights, the European Convention on human rights and fundamental freedoms, and others. Later, the ideas of neo-solidarism are institutionalized in international institutions specialized in regulating "non-commercial" areas of international cooperation (UNCTAD, UNEP, UNIDO, UNDP, FAO, and others) [2, p. 64]. Neo-solidarism doctrine can be expressed in the opinion of J. Tuscosa: "development law", including economic, scientific and technical assistance; a system of compensatory measures in trade between developed and undeveloped economies; international legal protection of the natural environment. [6, 130] "the right of development", in turn, are included by many authors to Human Rights in a broad sense (Human Right, including the collective rights of individual social groups, peoples and humanity as a whole) [7, p. 16]. There are more and more new directions of neo-solidarism regulation of international law and order: protection of cultural heritage; the concept of the common heritage of humanity; international charitable programs against hunger and poverty; special protection of countries that have unfavorable environmental conditions, etc. [2, p. 64].

At the same time, an alternative approach to the regulation of international relations, which is defined as “neoliberalism”, is developing alongside in the world. It comes from liberalism, known to mankind since ancient times, when international trade was just beginning to emerge and inherits its features, although with some features. The neoliberal approach to international cooperation was formed immediately after the Second World War between developed capitalist countries, whose governments, in the process of internationalization of national economies and economic expansion, realized the need for effective control over interstate economic relations. At the same time, countries that in the first half of the twentieth century were dominated by the ideas of national solidarity (Germany, Italy, Japan), and in the Second World War were opposed to countries with liberal economies (Great Britain, the United States of America), in the post-war period quickly joined the latter. Under the influence of the experience and assistance of the United States of America, developed countries formed an international order in which the government of the state was assigned the role of “Trustee” of international capital in international social and economic cooperation. This order was defined as “neoliberalism” [2, p. 65]. Under the new circumstances, states started development, rationalization and codification of international economic law. The practice of interstate relations has prepared the necessary basis for this, the international activity of the state as a sovereign, had sufficient experience to find effective mechanisms to limit the action of liberalism: on the one hand, while ensuring the maximum efficiency of foreign economic policy, and on the other – when forming and applying new rules of interstate relations in economic cooperation. Thus, according to the neoliberal doctrine, the goal of international legal regulation, like under liberalism, is to ensure freedom of business. But at the same time: first, the possibility of significant state intervention in this process is introduced; secondly, the priority of rule-making in this area is transferred from the national to the interstate level; third, states themselves (by interstate agreements, acts of international organizations, new international customs) determine the limits of such intervention and the goals for which such intervention is allowed. An important feature of the neoliberal international economic order was the institutionalization of international economic cooperation. The post-war world neoliberal economic system should be based on “three pillars”, which were to become three specialized universal intergovernmental organizations that regulated: international trade; international movement of capital; and coordinated international monetary policy. Two “foundations” -the World Bank and the International Monetary Fund were founded by the Bretton Woods agreements of 1944 and

became the basis of the world financial system. The first idea of creating an International Organization, as we know, was not implemented at that time, but the General Agreement on Trade Tariffs (GATT), headed by its Permanent Secretariat, acted as the coordinator of international trade at the beginning of the World Trade Organization (WTO), the agreement on the creation of which was signed in Marakkesh on April 15, 1994. However, we cannot talk about their effectiveness and universality in relation to all countries of the world. Post-colonial countries that were at the industrial stage of development became victims of the neoliberal economy, being unable to compete with the economically developed states of the West. According to the French political scientist Pierre Assner and his work on the modern theories of world development, he comes to the conclusion that the main conflict of modernity is the contradiction between Western civilization and the new type of barbarism that it has created [6, p. 43]. Post-colonial states have actually become suppliers of cheap raw materials and labor to world markets and have plunged into debt to developed states and international economic organizations created by them on the basis of the neoliberal order (IMF, World Bank, WTO, and others). Within the world economy, some countries are being robbed by others, which causes discontent among the latter [8, p. 25]. Today, the same situation has befallen Ukraine: a large external debt, reduced social guarantees and economic problems within the state cause dissatisfaction with the Ukrainian society and stimulate the search for new directions and forms of development and interaction with subjects of international law.

In my opinion, the UN as a neo-solidarism organization effectively functioned in a bipolar world and fulfilled its tasks by member states until the world turned into a mono-polar world, and some states did not violate its principles, claiming world hegemony and enjoying immunity as permanent members of the UN Security Council.

Chaos, poverty, conflict and uncertainty in the modern world are the result of states' deviation from the principles of international law, ignoring the decisions of the UN General ASSEMBLY in order to maximize political influence and economic profit.

Increasingly, there are calls to revise the results of Second World War, about the announcement of the victorious countries – the Soviet Union – the aggressor country, which actually means the destruction of the post-war legal system, created on the basis of the UN the reformation of the international legal order and burial of neo-solidarism as the international legal basis of building a just and predictable Miro order in the future, which, in my opinion, will be the fatal mistake of humanity.

Conclusions. International law is constantly changing alongside with the changes in international relations. However, the main legal constants adopted after the Second World War by all countries of the world remain unchanged, these are the Charter of the United Nations and the principles-peremptory norms contained in it. The results of the Second World War marked the beginning of a new period in the development of international law based on neo-solidarism principles. Alongside, neoliberal economic organizations were founded in the world: the IMF and the World Bank group organizations still operate on the principles of closed joint-stock companies and fully meet the needs of developed capitalist countries, causing more and more complaints from less developed countries that consider themselves victims of the former's policies. In today's unipolar world, uncertainty, poverty and conflict are increasing, which is the result of states' deviation from the principles of international law, ignoring the decisions of the UN General Assembly in order to maximize political influence and economic profit. The urgent task of international relations in the twenty-first century is to increase the authority of the UN and return states to neo-solidarism foundations of cooperation to solve global problems of our time in the interests of all people on Earth.

References

1. United nations of Ukraine. Statut OON [elektronnyi resurs] / United nations of Ukraine // 1945. – 2020. – [rezhym dostupu]: <https://www.un.org/ru/sections/un-charter/chapter-i/index.html>.
2. Mikichurova O. V. Konfliktohenka kharakterystyka svitovoho ekonomichnoho poriadku pislia druhoi svitovoi viiny / Olga Mikichurova. // 2010. – 2010. – №2. – С. 63–66.
3. Karo D. Mezhdunarodnoe ekonomicheskoe pravo / D. Karo, P. Zhuaiair. – Moscow: Mezhdunarodnie otnosheniya, 2002. – 580 s.
4. Hai-Nyzhnyk P. P. Solidaryzm yak sotsialno-politychna kontseptsii: narys istorii rozvytku v Yevropi ta Ukraini. Hileia / P. P. Hai-Nyzhnyk. // 2011. – 2011. – №44 (2). – С. 5–24.
5. Khodov A. Solydaryzm / A. Khodov. // Samizdat. – 2006. – С. 59.
6. Tuskoz Z. Mizhnarodne pravo / Zhan Tuskoz. – Kyiv: Art. Ek, 1998. – 401s. – (1998).
7. Troshkyn Y. V. Prava cheloveka / Yu. V. Troshkyn. – Moscow: Myr, 1997. – 125 s.
8. Mikichurova O. V. Mizhnarodne ekonomichne pravo v sferi borotby z teroryzmom / Mikichurova. – Kyiv: TOV «Vydavnytstvo Stal», 2012. – 160 s.

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Анотація. В статті досліджуються правові основи міжнародного співробітництва після Другої світової війни, визначаються глобальні тенденції розвитку міжнародного права, розглядаються два напрями політичної та економічної філософії – неосолідаризм та неолібералізм, що розвивались паралельно у другій половині ХХ ст. Зокрема, стаття досліджує правові засади співробітництва держав в рамках організацій неосолідаристського та неоліберального спрямування, що складають фундамент сучасних міжнародних відносин. В дослідженні зазначається, що ООН, як організація неосолідаристського спрямування, що заклала основи повоєнного світоустрою та міжнародного права в сучасному світі втрачає свою вагу через намагання окремих держав переглянути результати Другої світової війни та ревізувати історію, окремо наголошується на важливості фіксації імперативних норм – принципів міжнародного права в Статуті ООН та важливій ролі ООН в сучасному міжнародному праві. В статті визначається також зміст поняття та місце лібералізму та неолібералізму в сучасних міжнародних відносинах. Серед правових та інституційних основ неоліберального порядку в статті виділяються міжнародні економічні організації – МВФ, МБРР, СОТ та аналізуються правові основи їх функціонування. По результатах дослідження в статті робиться висновок, що в сучасному однополярному світі збільшується невизначеність, бідність і конфліктність, що є наслідком відступу держав від принципів Статуту ООН, а актуальним завданням міжнародних відносин ХХІ ст. є підвищення авторитету ООН та актуалізація співробітництва держав на неосолідаристських засадах з дотриманням принципів міжнародного права та загальних принципів права визначених Статутом ООН.

Ключові слова: міжнародне право, Організація Об'єднаних Націй (ООН), неосолідаризм, неолібералізм, глобальні проблеми сучасності, міжнародні економічні організації.

МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

Аннотация. В статье исследуются правовые основы международного сотрудничества после Второй мировой войны, определяются глобальные тенденции развития международного права, рассматриваются два направления политической и экономической философии неосолідаризм и неолиберализм, которые развивались параллельно во второй половине ХХ в. В частности, статья исследует правовые ос-

новы сотрудничества государств в рамках организаций неосолидаристского и неолиберального направления, составляющих фундамент современных международных отношений. В исследовании отмечается, что ООН, как организация неосолидаристского направления, заложившей основы послевоенного мироустройства и международного права в современном мире теряет свой вес из-за попытки отдельных государств пересмотреть результаты Второй мировой войны и ревизовать историю, отдельно подчеркивается важность фиксации императивных норм - принципов международного права в Уставе ООН и важную роль ООН в современном международном праве. В статье определяется также содержание понятия и место либерализма и неолиберализма в современных международных отношениях. Среди правовых и институциональных основ неолиберального порядка в статье выделяются международные экономические организации - МВФ, МБРР, ВТО и анализируются правовые основы их функционирования. По результатам исследования в статье делается вывод, что в современном однополярном мире увеличивается неопределенность, бедность и конфликтность, что является следствием отступления государств от принципов Устава ООН, а актуальной задачей международных отношений XXI века является повышение авторитета ООН и актуализация сотрудничества государств на неосолидаристских основах с соблюдением принципов международного права и общих принципов права, определенных Уставом ООН.

Ключевые слова: международное право, Организация Объединенных Наций (ООН), неосолидаризм, неолиберализм, глобальные проблемы современности, международные экономические организации.

Novoselska Iryna Vasylivna

<https://orcid.org/0000-0003-2850-3251>

Candidate of Law, Associate Professor,

Associate Professor of Civil Law

Faculty of Law

State University of

infrastructure and technology

Denisenko Stanislav Alexandrovich

applicant of the Faculty of Law

State University of

infrastructure and technology

Kyiv, Ukraine

CAMCORDING AND CARDSHARING AS TYPES OF COPYRIGHT INFRINGEMENT

Camcording and cardsharing currently occupy an important place in the structure of intellectual property rights, because currently the field of cinema is developing more and more every year, and violations from unscrupulous viewers in the form of piracy (illegal video recording) do not disappear.

After the entry into force of the Law of Ukraine “On State Support of Cinematography in Ukraine” dated 23.03.2017 № 1977-VIII, the list of types of copyright and related rights violations was expanded and new concepts such as camcording and cardsharing appeared. [1]

That is, with the help of **camcording**, a copy of the work is created with a video recording of a public demonstration of this work. As such video is not authorized by the copyright holder, the relevant copy of the work is counterfeit and reproduced in violation of copyright.

It follows that a **camcorder** is a person who illegally reproduces a film during its demonstration with the help of video - photo recorders.

Cardsharing, in turn, is the provision in any form and in any way of access to the program (transmission) of the broadcasting organization, access to which is limited by the subject of copyright and (or) related rights using technical means of protection (subscriber card, code, etc.), bypassing

such technical means of protection, as a result of which the specified program (transmission) may be perceived or otherwise available without the use of technical means of protection. [4]

That is, cardsharing occurs in the case of removal or deactivation of technical means of protection that provide access to the appropriate program of broadcasting with a password. If the password is disclosed, unscrupulous persons who do not belong to the rights holders illegally gain access to the broadcasting program.

Regarding the responsibility for camcording and cardsharing, it should be noted that in accordance with Art. 50 of the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" camcording and cardsharing is considered piracy, i.e. infringement of copyright and related rights, using the Internet. [2]

In addition, it should be noted that copyright infringement is subject to criminal liability.

According to Art. 176 of the Criminal Code of Ukraine illegal reproduction, distribution of works of science, literature and art, computer programs and databases, as well as illegal reproduction, distribution of performances, phonograms, videograms and broadcasting programs, their illegal reproduction and distribution on audio and video cassettes, diskettes, other media, camcording, cardsharing or other intentional infringement of copyright and related rights, as well as the financing of such actions, if it caused material damage in a significant amount - punishable by a fine of two hundred to one thousand tax-free minimum incomes or correctional labor for up to two years, or imprisonment for the same term.

The same actions, if committed repeatedly, or by prior conspiracy by a group of persons, or caused material damage in a large amount - are punishable by a fine of one thousand to two thousand non-taxable minimum incomes or correctional labor for up to two years, or imprisonment for a term of two to five years.

And the actions provided for in parts one or two of this article, committed by an official using official position or an organized group, or if they caused material damage in a particularly large amount - shall be punishable by a fine of two thousand to three thousand non-taxable minimum incomes or imprisonment for a term from three to six years, with deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities for up to three years or without such. [3]

The following anti-camcording measures should be noted:

- placement of posters, posters with a warning about the prohibition of unauthorized video and photo recording, which are placed in cinemas;

- criminal liability for camcording;
- training of cinema staff in prevention measures and actions in detecting the facts of camcording;
- demonstration of an anti-camcording video and announcement of an audio clip before the beginning of film screenings;
- the use by cinema staff and / or security structures of night vision devices (NIS) and stationary rotating night vision cameras with infrared searchlights to detect camcorders during film screenings;
- use of special envelopes (packages, etc.) for mobile phones, smartphones, other gadgets with the capabilities of a recording device, during the screening of pre-premiere movies
- implementation of the Target Program of measures to detect the facts of camcording in cinemas, which aims to encourage the detection of camcording;
- Encouraging the audience in case they find violators who make illegal filming during the session.

In view of the above, **it can be concluded** that camcording and card-sharing are not sufficiently regulated concepts, which sometimes try to cover various and even mutually exclusive phenomena, and have very limited legal regulation in Ukrainian legislation, so they need more detailed and comprehensive study. Therefore, there is a need to clarify the legal definitions, as well as to reconcile them with each other.

References

1. Law of Ukraine "On state support of cinematography in Ukraine" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1977-19#Text>
2. Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>
3. Criminal Code of Ukraine URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
4. Camcording and cardsharing as types of copyright infringement URL: <https://bliss.com.ua/ua/articles/kamkording-i-kardsheyring.htm>

Піхурець О.В.,*доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін Харківського національного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент*

АВТОРСЬКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ЩОДО КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ.

Комп'ютерні програми є не тільки основою сучасних інформаційних технологій, а й засобом створення, поширення, впровадження і розвитку наукоємних технологій в різних галузях економіки. У свою чергу наукомісткі технології це головна рушійна сила сучасного науково-технічного прогресу, технологічною основою розвитку економіки та зростання добробуту населення будь-якої держави.

Правове регулювання відносин щодо створення і використання комп'ютерних програм здійснюється, як на національному так і міжнародному рівні. На національному рівні правове регулювання відносин пов'язаних з обігом комп'ютерних програм забезпечується прийняттям відповідних законів, на міжнародному – укладенням конвенцій, угод, директив. У всіх країнах, які підписали Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів[1], основною формою правової охорони комп'ютерних програм є авторське право. Комп'ютерні програми віднесені до категорії об'єктів, що охороняються у якості літературних творів. Беззаперечним є факт, що комп'ютерна програма не є літературним твором, програма тільки прирівнюється до нього у правовому режимі охорони.

Для отримання авторсько-правової охорони комп'ютерна програма повинна бути виражена в об'єктивній формі і бути творчий характер (бути результатом творчості). Це положення закріплене в законодавстві багатьох країн і міжнародних конвенціях. При цьому в більшості країн правова охорона комп'ютерних програм розвивалася шляхом внесення відповідних змін до законодавства про авторське право, в результаті чого комп'ютерні програми включалися до переліку об'єктів авторського права[2, 3, 4] або прирівнювалися до літературних творів.

Правова охорона комп'ютерних програм нормами авторського права передбачена в Бернській конвенції про охорону літературних і художніх творів, членом якої є Україна[5], Договорі ВОІВ з авторського права, підписаному на Дипломатичній конференції 20 грудня 1996 (ст.4)[6], Директиві ЄС № 2009/24 / ЄС від 23 квітня 2009р. «Про правову охорону комп'ютерних програм»[7], Угоді про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ст.10)[8], положеннями встановлено, що програма охороняється як літературні твори. Так, в ст. 4 Договору ВОІВ про авторське право зазначено, що комп'ютерні програми охороняються як літературні твори в розумінні ст. 2 Бернської конвенції незалежно від способу чи форми їх вираження. В цілому в Україні та країнах ЄС ефективно використовуються переваги, що властиві правовій охороні комп'ютерних програм нормами авторського права, і компенсуються прогалини в охороні за рахунок застосування інших правових норм, зокрема патентного права або анти конкурентного законодавства, тощо.

В Україні охорона комп'ютерних програм здійснюється відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права»[9], що відповідає вимогам міжнародних конвенцій та угод, переважна більшість статей, якого безпосередньо стосується і комп'ютерних програм. Національне законодавство на сучасному етапі визначає комп'ютерні програми виключно як об'єкти авторського права. Так, п. 4 ст. 433 ГК України та ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права»[9] від 11 липня 2001, визначає комп'ютерні програми як окремий об'єкт авторського права. Так, ст. 18 Закону України «Про авторське право і суміжні права»передбачає, що комп'ютерні програми охороняються як літературні твори незалежно від способу або форми вираження програм. Використання норм авторського права дає виключну можливість правоволодільцям контролювати відтворення, копіювання, поширення своїх комп'ютерних програм і тим самим гарантує відповідні прибутки. Така охорона є досить простою, доступною і охоплює всі види об'єктивних форм втілення комп'ютерної програми і поширюється на комп'ютерні програми незалежно від носія (папір, жорсткий диск, компакт-диск і т.д.), способу або форми їх вираження (програма, яка читається тільки комп'ютером – об'єктний код – охороняється в тому ж обсязі, що і програма, яка сприймається користувачем– вихідний (програмний) код).

Проте у діючій системі авторського права відсутній контроль новизни і рівня створюваних програмних продуктів і алгоритмів, на

яких вони базуються. Цей факт сприяє перенасиченню українського ринку програмного забезпечення плагіату ідей. Забезпечуючи охорону комп'ютерних програм нормами авторського права, законодавець неминуче стикається з проблемами, обумовленими специфікою комп'ютерної програми, оскільки в ній принцип роботи (алгоритм) має безумовний пріоритет над формою вираження (алгоритм, викладений мовою програмування і представлений у вигляді вихідного тексту або об'єктного коду).

Утім авторським правом охороняється лише форма вираження. Це означає, що при охороні і захисту комп'ютерної програми важливим є код, а не ідея (концепція, методи, принципи, алгоритми). Охорона не поширюється на ідеї та принципи, що лежать в основі алгоритму. Як об'єкт охорони визнається не ідея, закладена в алгоритмі, а лише конкретна реалізація цього алгоритму у вигляді сукупності даних і команд. Така реалізація алгоритму являє собою символічну порядкову запис конкретної програми і охороняється як літературний твір. В цілому програму можна розцінювати як «твір» або «оригінальна авторська робота». Основне значення для комп'ютерної програми має її функціональність, яка зумовлюється алгоритмом, а написання програми на тій чи іншій мові програмування, тобто надання їй тієї чи іншої форми може бути байдужим для користувача. Забезпечуючи охорону форми твору, авторське право об'єктивно не захищає алгоритм, що лежить в її основі.

І як наслідок, авторське право захищає комп'ютерну програму від незаконного копіювання та розповсюдження, а незалежне створення програми, яка виконує ті ж функціональні дії, не є порушенням авторського права на раніше існуючу програму навіть в тому випадку, якщо розробник другої програми запозичить принципи, покладені в основу першої програми.

При такому правовому режимі комп'ютерної програми як об'єкта авторського права поза охорони залишається її сутність, або алгоритм комп'ютерної програми, її базовий структурний елемент, що визначає ефективність роботи програми. І на сучасному етапі це є найбільш слабким місцем в авторсько-правовій охороні комп'ютерної програми, оскільки, в даному випадку, охороняється оригінальна форма створеної комп'ютерної програми, та надається надійна правова охорона її змісту.

Об'єктні коди незрозумілі (нерозпізнавані) для людини, роздрукування об'єктного коду незрозуміла навіть для кваліфікованого фахів-

ця. Програма з об'єктним кодом є цифровою роздруківкою, і фахівцю потрібно її розшифрувати і виявити помилки. Можна сказати, що програма з об'єктним кодом не є засобом передачі людських почуттів або ідей, а призначена для сприйняття технічної концепції, закладеної в програмному забезпеченні. Тому об'єктний код фактично не підлягає авторсько-правовій охороні.

Проте, розповсюдження норм патентного права на комп'ютерні програми на сьогодні не є можливим. Хоча б тому, що це не передбачено національним законодавством. Взагаліто патентна охорона щодо програмної продукції має свої суттєві складнощі і недоліки. Процес патентування є тривалим і дорогим, в той час як жорстким критеріям патентоспроможності може відповідати лише незначна частина комп'ютерних програм. Для проходження експертизи в патентному відомстві потрібна ретельна підготовка заявочної документації. З моменту подачі документації до видачі патенту в середньому проходить два-три роки. Тільки після позитивного рішення кваліфікованої експертизи щодо заявки на патент надається охорона відповідно до патенту. За цей час комп'ютерна програма пройде свій «життєвий цикл» і цілком може морально застаріти. А тому необхідність у її охороні може припинитись.

Багато країн нівелюють недоліки авторсько-правової охорони комп'ютерних програм шляхом одночасного застосування двох інститутів права інтелектуальної власності – авторського права і патентного права. Такий кумулятивний спосіб охорони передбачає можливість застосування до комп'ютерних програм і інших інститутів, таких як охорона в режимі комерційної таємниці і припинення недобросовісної конкуренції. Застосовуваний системний підхід з охорони комп'ютерних програм, включає і можливість їх захисту патентним правом.

Список використаних джерел:

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від (діє Паризький Акт від 24 липня 1971 року змінений 2 жовтня 1979 року) // URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_051
2. Act on Copyright and Related Rights (Copyright Act, as amended up to Act of September 1, 2017) // URL: http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp?file_id=474263
3. Copyright, Designs and Patents Act 1988 (Chapter 48, incorporating amendments up to the Digital Economy Act 2017) // URL: http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp?file_id=474030

4. Loi n° 92-597 du 1 juillet 1992 relative au code de la propriété intellectuelle (partie législative) // URL: http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp?file_id=276640
5. Право Европейского Союза : учеб. пособие / под. ред. С. Ю. Кашкина. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Проспект, 2011. – 274 с
6. Согласно материалам сайта ВОИС, URL : http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=16 и URL : http://www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=295166 (дата обращения 16.06.2018)
7. URL:<http://www.wipo.int/wipolex/ru/details.jsp?id=8612>
8. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15.04.1994 // URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/981_018..
9. Про авторське право і суміжні права : Закон України № 3792 – XII від 23.12. 1993 р. // URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

ОРГАНІЗАЦІЇ КОЛЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ: ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ФОРМИ

Загальновідомою є інформація про те, що Україна займає перші сходинки серед світових лідерів у сфері незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності, що вкрай погано корелює з нашими євроінтеграційними прагненнями. Досягнення належного та ефективного рівня охорони і захисту прав інтелектуальної власності – одна з цілей, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та Європейським союзом. Зараз наша держава намагається працювати в цьому напрямі та приводити вітчизняне законодавство у відповідність до європейських зразків, що, безумовно, є позитивною тенденцією.

15.05.2018 року Верховною Радою України був прийнятий важливий профільний нормативно-правовий акт у сфері захисту авторських та суміжних прав – Закон України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав». Він призначений врегулювати доволі широку сферу суспільних відносин, які до його прийняття регламентувались лише кількома статтями Закону України «Про авторське право і суміжні права». Проте слід зауважити, що в даному випадку намагання законодавця з імплементації європейських зразків у вітчизняне законодавство призвело до неузгодженості з уже діючими нормами. В першу чергу це стосується закріплення за організаціями колективного управління (далі – ОКУ) організаційно-правових форм громадського об'єднання. Порівняльний аналіз положень ЗУ «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» та ЗУ «Про громадські об'єднання» приводить до висновку про наявність серйозних теоретичних протиріч між їхніми нормами.

Так, згідно ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних

прав» організація колективного управління є громадським об'єднанням зі статусом юридичної особи, зареєстрованим в Установі (центральному органі виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності), що не має на меті отримання прибутку, заснованим виключно правовласниками, діяльність якого спрямована на колективне управління майновими правами на об'єкти авторського права і (або) суміжних прав.

В даному визначенні увага акцентована на неприбутковості ОКУ, що є однією з найсуттєвіших властивостей громадських об'єднань та проявляється у відсутності майнового інтересу їх членів. Нині ряд вітчизняних учених-юристів для визначення громадського об'єднання використовують не лише функціональний підхід, а й економічний. Так, серед набору критеріальних ознак, які допомагають відмежувати громадські об'єднання від інших утворень, що об'єднують фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права, вони виділяють неприбутковий характер [5, с. 76]. Це в свою чергу означає, що доходи або майно громадського об'єднання не підлягають розподілу між його членами, та прямо передбачено ч. 6 ст. 3 ЗУ «Про громадські об'єднання».

Також, необхідно звернути увагу на ч. 5 ст. 1 ЗУ «Про громадські об'єднання», де вказано, що громадське об'єднання зі статусом юридичної особи є непідприємницьким товариством. Діючий Цивільний кодекс України визначає непідприємницькі товариства як такі, що не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками.

Зі свого боку ЗУ «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» закріплює зовсім протилежну юридичну природу ОКУ, хоча і називає їх громадськими об'єднаннями. Ним передбачено, що засновниками ОКУ можуть бути виключно правовласники (ч. 1 ст. 5), членами – правовласники, їх об'єднання або інші ОКУ (ч. 1 ст. 1). При цьому колективне управління визначається як «діяльність зі збору, розподілу та виплати правовласникам доходу від прав, що здійснюється в інтересах більше ніж одного правовласника на умовах та з дотриманням принципів, передбачених цим Законом». Серед принципів діяльності ОКУ є «неухильне дотримання інтересів правовласників», що проявляється, зокрема, у тому, що вони «зобов'язані діяти найкращим чином в інтересах правовласників, ефективно збирати, розподіляти і виплачувати дохід від прав». З аналізу вищенаведених норм стає

зрозумілим, що головною метою створення та функціонування ОКУ є збір, розподіл та виплата правовласникам доходів, отриманих внаслідок використання третіми особами (користувачами) об'єктів їх авторських та суміжних прав, тобто – отримання ними прибутку. Така мета вкрай погано узгоджується з формою громадського об'єднання. Законодавець намагався згладити дане протиріччя, доповнивши частину 6 статті 3 ЗУ «Про громадські об'єднання» пунктом 2, де вказав, що для громадських об'єднань, які мають статус організації колективного управління, відсутність майнового інтересу їхніх членів передбачає здійснення виплат на користь членів (правовласників) після розподілу організацією колективного управління доходу від прав. Проте таке доповнення не вирішує теоретичних суперечностей та фактично визнає ОКУ юридичною конструкцією, яка зовсім не вписується в межі громадського об'єднання.

Вбачаються три можливі шляхи вирішення проблеми:

1. Внесення змін до ЗУ «Про громадські об'єднання», які б повністю узгодили існуючі протиріччя з ЗУ «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» та дозволили беззастережно називати організації колективного управління громадськими об'єднаннями (такі зміни можуть суттєво помінати юридичну природу громадських об'єднань як таких).

2. Закріплення за організаціями колективного управління однієї з інших, існуючих в українському законодавстві організаційно-правових форм юридичних осіб. При цьому з нашої точки зору нема необхідності в її обов'язковому неприємницькому характері, оскільки однією із основних цілей існування ОКУ в будь-якому випадку є розподіл отриманого ними доходу між правовласниками.

3. Введення для організацій колективного управління нової організаційно-правової форми, зважаючи на унікальність їх юридичної природи та завдань, що перед ними стоять.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. Закон України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» від 22 лип-

- ня 2018 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19>
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
 4. ЗУ «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
 5. Гаєва Н. П. Принцип відсутності майнового інтересу членів (учасників) громадських об'єднань: теоретико-правовий аспект/ Н. П. Гаєва// Часопис Київського університету права. – 2015. - № 3. – С. 73-77.

СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Актуальність теми. Політика кожної держави в інформаційній сфері повинна бути збалансованою та виваженою. Розвиваючи власний національний інформаційний простір, а також протистоячи внутрішнім і зовнішнім негативним або ж навіть деструктивним інформаційним впливам, політика країни повинна бути комплексною та наділеною як внутрішніми, так і зовнішніми елементами економічного, правового та технологічного змісту. Кожна країна виступає гарантом забезпечення та реалізації критично важливих інтересів як суспільства загалом, так і кожної особи окремо. Виключно держава формує загальнонаціональні інтереси та реалізує політику щодо забезпечення інформаційної безпеки. І саме це є фундаментом розвитку майже будь-якого суспільства у сучасному світі, що дедалі більше тяжіє до загальної та всеохоплюючої глобалізації.

Мета. Метою дослідження є визначення основних суб'єктів сфери забезпечення інформаційної України, як однієї з основних галузей національної безпеки держави.

Зважаючи на історичний етап розвитку нашої держави, комплексному розвитку національного інформаційного простору України присвячено багато праць українських та закордонних науковців і дослідників, зокрема: О. Верхогляса, С. Горової, Д. Дубова, К. Захаренка, Н. Іванової, Ф. де Лари, А. Нашинець-Наумової, О. Радутного, К. Сергєєва, О. Сосніна, Р. Черниша та інших.

Надалі варто перейти до визначення системи суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки України із зазначенням їх основних функцій у вказаній сфері, попередньо розділивши її на дві категорії: загальні суб'єкти та спеціальні суб'єкти.

Загальні суб'єкти забезпечення інформаційної безпеки України

1. Президент України (через створений механізм – Раду з питань національної єдності)

На вказану виборну посадову особу покладається функція зміцнення вже існуючих між регіонами України зв'язків у питаннях інформаційних комунікацій, а також налагодження нових зв'язків у цій сфе-

рі, виконання якої здійснюється членами Ради з питань національної єдності, під загальною координацією Президента України.

2. Кабінет Міністрів України

На вказаний орган покладається функції забезпечення здійснення інформаційної політики нашої держави, повномірного фінансування державних програм, пов'язаних з інформаційною безпекою України, спрямування та координації діяльності Міністерств та інших органів виконавчої влади у зазначеній сфері.

3. Верховна Рада України

На вказаний законодавчий орган покладається функція нормативно-правового забезпечення у сфері інформаційної безпеки України, що впливає з конституційних повноважень зазначеного органу.

4. Рада національної безпеки та оборони України (через створений механізм – Центр протидії дезінформації при РНБО України)

На вказаний орган покладаються функції щодо: аналізу стану потенційних загроз національній безпеці України в інформаційній сфері, їх прогнозування та моделювання; розробки та внесення Президентові України пропозицій щодо модернізації інформаційної галузі України, а також реалізації дієвих заходів протидії потенційним та реальним інформаційним загрозам інформаційній безпеці нашої держави; модернізації існуючої системи оперативного інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності Президента України у галузі національної безпеки та оборони України.

Спеціальні суб'єкти забезпечення інформаційної безпеки України

1. Міністерство культури та інформаційної політики України

Вказаний центральний орган виконавчої влади є основним у системі органів, що забезпечують інформаційну безпеку України. У зв'язку з цим на нього покладаються наступні функції: здійснення моніторингу відкритих ресурсів вітчизняного сегменту Інтернет-мережі з метою виявлення інформації, поширення якої заборонено законодавством України; здійснення моніторинг потенційних та реальних загроз інформаційній сфері; сприяння МЗС України в питанні донесення офіційної позиції України до іноземних мас-медіа; формування пріоритетів державної інформполітики, а також контролю за їх реалізацією; координації діяльності центральних та місцевих ОБВ у сфері забезпечення інформаційного суверенітету України; розробка та подальша імплементація стратегічних наративів; створення та реалізація стратегії інформаційного забезпечення процесу звільнен-

ня та реінтеграції ТОТ; реалізація заходів по забезпеченню захисту інформпростору України від аудіовізуальної та друкованої продукції пропагандистського характеру, що розповсюджується країною-агресором та її сателітними утвореннями.

2. Міністерство закордонних справ України

На вказаний центральний орган виконавчої влади покладаються функції щодо формування та забезпечення реалізації стратегії національної публічної дипломатії; координування інформдіяльності державних органів України у сфері зовнішньої політики; реалізація заходів з просування інтересів України в закордонних ЗМІ, а також створення позитивного іміджу нашої держави на зовнішньополітичній арені; сприяння у просуванні власнеукраїнського контенту, в першу чергу аудіовізуального, в закордонних телекомунікаційних мережах; забезпечення налагодження міжнародних партнерських відносин, як двосторонніх, так і багатосторонніх з метою вивчення та подальшого застосування кращого досвіду та практик у контексті протидії інформаційним загрозам.

3. Міністерство оборони України

На вказаний центральний орган виконавчої влади покладаються наступні функції: активної протидії спеціальним інформаційним операціям, що вчиняються державою-агресором та підконтрольними їй сателітарними квазідержавними утвореннями, або ж будь-якими іншими суб'єктами.

4. Центр протидії дезінформації при Раді національної безпеки та оборони України

На вказаний робочий орган РНБО України покладаються наступні функції: забезпечення здійснення заходів щодо протидії поточним і прогнозованим загрозам національній безпеці та національним інтересам України в інформаційній сфері; забезпечення інформаційної безпеки України; виявлення та протидії дезінформації; ефективної протидії пропаганді, деструктивним інформаційним впливам і кампаніям; запобігання спробам маніпулювання громадською думкою.

5. Служба безпеки України

На вказаний правоохоронний орган спеціального призначення покладаються наступні функції: моніторинг українських та іноземних засобів масової інформації та мережевих ресурсів на предмет виявлення загроз національній безпеці України в інформаційній сфері; активна протидія проведенню СІО на шкоду інтересам нашої держави; розслідування кібератак щодо критичної інформаційної інфра-

структури, а також державних електронних інформаційних ресурсів, вимога щодо захисту якої встановлена законодавчо.

6. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України

На вказаний орган покладаються наступні функції: формування і реалізація державної політики у сферах організації спеціального зв'язку, захисту інформації, телекомунікацій та користування радіочастотним ресурсом України; формування та реалізація державної політики щодо захисту у кіберпросторі державних інформаційних ресурсів та інформації; кіберзахист критичної інформаційної інфраструктури, державний контроль у цих сферах; проведення аудиту захищеності об'єктів критичної інформаційної інфраструктури на вразливість.

7. Національна поліція України

На вказаний правоохоронний орган покладаються наступні функції: забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина, інтересів суспільства і держави від злочинних посягань у кіберпросторі.

8. Національний інститут стратегічних досліджень

На вказаний орган покладається функція забезпечення науково-аналітичного та експертного супроводу процесу створення і реалізації національної інформаційної політики.

Проаналізувавши зазначене вище можна дійти до висновку, що станом на сьогодні в Україні існує сформована система суб'єктів, котрі здійснюють формування та реалізації державної безпекової політики в інформаційній сфері.

Водночас, така система потребує оптимізації внутрішньої взаємодії органів-суб'єктів, а також чіткого аудиту та контролю виконуваних ними функцій з метою уникнення дублювання їх обов'язків. Вдосконалення також потребує механізм взаємодії органів-суб'єктів у частині розвитку е-урядування та автоматизації процедур взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Доктрина інформаційної безпеки України. – URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>;
2. Закон України «Про інформацію», – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст.650;

3. Закон України «Про національну безпеку України», – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2018, № 31, ст.241;
4. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 12, ст.102;
5. Рішення РНБО України «Про Стратегію кібербезпеки України» (від 14.05.2021р.);
6. Стратегія національної безпеки України. – URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070>.

Stupnyk Yaroslav,
*PhD (Law), Associate Professor,
Head of the Department of Criminal Law and Procedure
Faculty of Law
Uzhgorod National University*

THE MECHANISM OF CRIMINALITY COUNTERACTION IN UKRAINE

Guaranteeing national security of the state has a great importance nowadays under ongoing processes of democratic transformations in Ukraine. Development and implementation of legal, organizational and managerial measures aimed at crime prevention, as well as operating the complex of measures aimed at reaching socially acceptable crime level, minimization of crime-related consequences become predominant factor in this sphere. Therefore, the study of systemic approaches to operation of the crime prevention mechanism in Ukraine is so important.

This topic is characterized with the specific sense. For a number of years it has not been considered as an independent one, and was studied in an inconsistent manner, within a one-side approach without any practical focus. At the same time, we have to mention that this topic has been attractive for scholars. The objectives of criminological process within the aspects of operation of its mechanisms were studied by G.A.Avanesov, O.V.Bokov, L.M.Davydenko, O. G. Kalman, V. M. Kudryavtsev, F. A. Lopushansky, V. V. Luneyev, O. B. Sakharov, V. M. Somin, S.Ye.Vitsyn, A.Ye.Zhalynsky, and other criminologists. However, the phenomenologies of this specific organizational and managerial phenomenon in modern criminological science have been studied fragmentarily.

The aim of the paper is to substantiate the sense and contents of systemic backgrounds of the crime prevention mechanism, taking into account the formulation of the new paradigm of objectives and tasks of activity, as well as objective fundamentals of transition to other tools of strategic and tactical reactions to crimes. At this, undoubtedly, the results of existing native background in crime-prevention should be taken into consideration, as well as positive tendencies both in regulation and prac-

tical activity in the studied area conducted by the authorized bodies of some states.

The importance of analyzing the problem of the crime prevention mechanism's operation is also influenced by the fact, that the theory of criminology develops provisions that can be used by different sciences somehow related to crime prevention. This especially concerns Criminal Law, Criminal Procedural Law and Criminal Executive Law.

The notion "the mechanism of criminality counteraction" is a rather new category in native criminal science, which has not been thoroughly analyzed in a scholarly way. Some attempts of study did not have a conceptual base, were separated and non-systemic. However, the problem has been attractive to scholars. The objective laws of criminological process in the aspects of their mechanisms were studied by A.Ye.Zhalynsky, F. A. Lopushansky O. B. Sakharov, L.M.Davydenko, O. G. Kalman O.V.Bokov and others. At this, it is unlikely to hide the genuine methodological reasons why we have chosen the crime prevention mechanism as a key category for research.

Firstly, we have to take into consideration a certain consistent pattern occurring in systemic visions. Thus, many authors either purposely or intuitively underline the fact that the notion of the system is somehow connected with the researcher who is studying it, with his attitude to the object, therefore having completely subjective nature. In other words, the selection of the "central notion" comes from the double subject-object nature of the system as a real object and a researcher's "way of thinking". Therefore, the methodological scenario of this paper contains the hypothesis, that the model of the crime prevention mechanism reflects such qualities and their relations, studying which will enable reaching the result of a certain investigation. In this relation, the crime prevention activity is considered as an object, while mechanism is viewed as the tool for studying it, and the theoretical concept of the mechanism - as a result of the study.

Secondly, the problem of identification of the crime prevention mechanism as a central notion is related to the attempt of simplification of complex issues in the course of investigation, to the search of "simple things in complex ones". The crime preventive activity itself being a hierarchical system allows choosing a certain level of abstraction, which will provide the unity of the four main scientific components: program of the study, objectives of the study, methodological position, shaped terminology and traditional notions.

The need of using the methodology of systemic approach is explained by the complexity of studying the issues of crime prevention as an object of

analysis, connected to the variety of practical tasks, and reasonably forms the urgent need in using such approach. The role of systemic approach consists in its real opportunities of learning and solving the problems of surrounding environment. It helps to integrate the diversity of problems, find their common denominator and thus show the range of complex issues as a unified general problem.

The systemic approach, as the most developed methodology of studying complex phenomena and processes, enables to conduct the comprehensive analysis in the course of expertise, implement the principle, according to which the social system is considered as a living body under constant development.

The systemic approach is also important from the point that it helps to define the problem which has multiple different links both inside and outside of it, where the need arises to reveal the sole and integrated quality, the basis. As it was reasonably mentioned in the study [1, p. 60], „...the systemic approach to studying of complex dynamical unities helps to find out the internal mechanism of action not only for certain its components, but to their interaction at different levels”.

At this, the attention should be granted to the fact, that systemic approach provides for studying the object of the study as a system, as far as it is defined by the objectives of the study. Obviously, the ultimate application of systemic notions and categories does not mean the provision of a systemic study, even if the object can really be investigated as the system. Therefore, the notion of the “system” is the basic category in systemic approach, which has been developed intensively in the second part of past century (V.M. Sadovsky, V.G. Afanasyev, O.I. Berg, V.D. Ursul).

Nowadays the study of the real world and laws of its reflection in human minds has reached the level, when using the limited number of notions such as „object”, „thing”, „knowledge” is insufficient, because they are reflecting something separated, unitary, solitary. In connection to this, it will be logical to point out the basic characteristics of systemic social categories.

System as a certain type of reality is always in motion. Different changes occur in each system. However, there always be a change, which characterizes the system as a limited physical unity expressed by a certain form of motion. The place of the system in the hierarchy of systems depends on the form of the motion of its elements.

Taking into account that all phenomena and processes in the world are interdependent, the notion of “system” has to reflect some certain, specific links among correlating elements. Speaking about the “system” as sep-

arated interacting variety of elements, we define the specificity of certain complex.

Including the sign of the unity factor into the definition of the “system” notion is accompanied by certain difficulties. Almost all definitions of the system that are given in literature are facing the complexity of the task of describing its integral behavior. At this, finding out whether this unit is “coherent”, we have to know whether it forms a system. A vicious circle happens.

Therefore we need to clarify notions of “unity” and “system” which differ in the levels of similarity of elements. Unity is a certain final class of systems which have reached the final state and perfection. The notion of “unity” reflects such moment of development, where processes which characterize the starting and final stages of development, are in relative equilibrium.

The notion of “unity” has sense only in correlation with the notion of “system”. They coincide in meaning only in case when the system obtains such qualities that force to define this new state of the system with a specific notion – “unity”.

The notion of the system is intangible; it is an ideal picture of tangible systems. This does not correspond to these systems, because reflects general, needed, inherent, while they are the unity of individual and general, general and special. However the system is tangible by its form, it is a real and existing tangible unity, a thing, as segmented (for separate, relatively independent, and in some way interdependent elements) unity.

System as an integrated unity is formed by the nature of elements constituting it, and the specific links between them, causing the respective changes of their characteristics and qualities. Attaining certain integrity, the system correlates to its elements as a unity correlates to its parts and, actually, expresses certain kind of dialectics of a unity and a part.

Based on the statements expressed above, such definition of system should be used to characterize the crime prevention, where the system is considered as complex of objects, united according to certain form of regular interrelation or interdependence [2, p. 19].

It is reasonable, proceeding from the functional features of phenomena and processes, which are subjects to this sphere of study, to suggest our definition of the system. We consider system as a complex of integral elements, placed in a certain sequence, linked by a general function, producing integrated qualities, which are not relevant to its separated elements.

In this relation it should be outlined, that the system of crime prevention was studied by the author within different terminologies but from the

similar methodological positions. At this we have analyzed its structure, object, subject and methods of organizational and managerial influence, basic directions of activity, levels and meaning [3].

Basing on the analysis of conceptual framework of the respective theory, we have made a clear-cut choice in favor of systemic character of crime prevention as such reflecting criminological sense and content of basic activity.

Finally, foreseeing the logical question that may arise about the quality of mentioned characteristics and features of the subject of theoretical and practical interest; we consider it appropriate to express some generalizing provisions.

Firstly, crime prevention (as well as other similar categories) is a form of reflection of a specific state for arrangement of social relations aimed at decreasing crimes (in a broad sense). It is an existing reality, result of law-making and law-implementing processes. Therefore speaking about provision and securing rights and legally protected interests of a person, society or a state, we mean the quality of provision and improvement of related processes, because crime prevention as a legal category exists in both cases, whether the breach of social relations by certain persons occurs or not. Certainly, crimes and breach of law cause essential damage of social relations (of law-enforcement values). The worse prevention, control of offences and suppression of crime is provided, the more damage will be. Therefore the state of implementation, i.e. its organization, is the basic quality of crime prevention.

Considering the crime prevention as a specific kind of managerial activity does not mean negating of its political and legal nature, its synergetic content, consisting in form of opened nonlinear dynamic system of legal relations. At this the question of excluding other notions reflecting basic directions of criminological from legal, research and professional lexicon is not on the agenda. We consider that these categories are having a range of substantial functions, necessary for:

1. Criminal-law and administrative-law legislation at formulation of basic and optional objects of crimes;
2. Criminal procedural legislation at formulation of tasks and objectives of respective activity;
3. Criminology at studying and substantiation of the use of new forms and methods of influence on criminality on the base of studying and analysis of spatial-territorial allocation of crimes and breach of law;

4. Law-enforcement and managerial practice of the crime prevention bodies at the analysis of rationalization, allocation efficiency and efficiency of using forces and tools at the served territory;
5. Executive bodies for solving the complex of issues connected to provision of criminological activity, managing it, as well as making it target-oriented and large-scale.

Thirdly, crime prevention is an important but not the only way of providing the respective level of public life. The reliability and efficiency of the last causes the quality of life of the public and the same of individuals. Providing the “status of safety” as a form of practical expression of the “crime limitation” objective is also an important guarantee. At this it should be taken into consideration, that substantial correlations of reality (as a system) and forms of implementation of certain quality, which is reflected in a special form of dialectical correlation of the subject of study and its main quality, are integrative substance for crime prevention and safety.

The quality of operation of the the mechanism of criminality counteraction in Ukraine as a system of objectively arising links, which implement functions of uniting elements of this social phenomenon, is one of such qualities. These links and elements are characterizing it as a unity. At this the substantial study of the object of research does not exclude, but on the contrary, causes the need in marking those most important elements and interrelations, having the characteristics of the general in them. In this relation, the system of crime prevention shows itself as a subjectively understood display of reality that is perceived in form of consciously defined sides of social reality related to certain kinds of social reality.

References:

1. Avrutin Yu.Ye. The Crime and the Society: the problem of socio genesis: manuscript. Saint Petersburg: Saint Petersburg University of the Ministry of Internal Affairs of Russian Federation, 2000. 362 p.
2. Averyanov A.N. The System: Philosophical Category and Reality. Moscow.: Mysl, 1976. 188 p.
3. Lytvynov O. M. Modern Problems of Management in Crime Prevention: Manuscript. Kherson : «Oldi-plus», 2003. 315 p.
4. Lytvynov O. M., Stupnyk Ya.V. The Crime Prevention Mechanism. Public Law. 2011. № 1. P. 59-63.

Summary

The paper is aimed at studying the systemic features of crime preventive actions basing on the analysis of some specific features of using systemic approach in criminological studies and definition of the respective notion.

The analysis of the basic elements of the crime prevention mechanism is also conducted in the paper, the studied notion is formulated on this base and the differences are shown between the closest notions.

The double meaning of this category is showed. The difficulty in choosing the approach to defining the components of the mechanism also causes the complexity of the studied notion itself. Studying the mechanism as a system with all its interrelations helped to show the sense of this notion to a full extent. As to such social phenomenon as crime prevention, the notion of “mechanism” has to be used predominantly in practical aspect, having in mind reaching certain results of criminological influence. At this, the notion of “crime preventive mechanism” is really related from the notion of “crime prevention”.

The mechanism of crime prevention in its sense is considered as a systemic and complex buildup that can be interpreted within different approaches. These approaches, which allow to use the research potential of other sciences (predominantly psychology, cybernetics, sociology, different branches of law science, studying different aspects of management), are aimed to reveal certain, sometimes very important, sides of activity on crime prevention and its mechanisms.

Key words: *systemic approach, the mechanism of criminality counter-action, criminological activity,*

Химинець М.І.
*заступник начальника СУ ГУНП
Закарпатської області*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Проблемними питаннями розслідування кримінальних правопорушень у сфері захисту інтелектуальної власності є загалом недосконалість законодавства України у цьому питанні, зокрема кримінальному процесуальному законодавстві:

1) Відсутність можливості слідчими обласних управлінь поліції, у структурі яких створені спеціалізовані відділи по розслідуванню кримінальних правопорушень указаної категорії, самостійно приступати до розслідування проваджень, які знаходяться у територіальних підрозділах. Це можливо тільки за рішенням обласного прокурора і тільки за наявності неефективного розслідування районними, міськими підрозділами поліції;

2) 3 березня 2018 року почав діяти механізм можливості правопорушником оскарження повідомлення йому про підозру, що дає можливість уникати особою кримінальної відповідальності, відшкодувати завдані потерпілій стороні збитки;

3) Призначення експертиз виключно судом;

4) відсутня можливість призначення судових експертиз в приватні установи. Такі призначаються тільки у державні експертні установи, в яких черговість приступити до виконання експертизи за плановано через 2 – 3 роки;

5) Крім того, з березня 2018 року почала діяти норма про обов'язок слідчого, прокурора закрити кримінальне провадження якщо протягом 18 місяців у провадженні жодній особі не повідомлено про підозру. Враховуючи, що проведення експертизи буде розпочате через 2 роки, то потреба у отриманні цього висновку відпадає оскільки провадження буде вже закрито;

Ходош Антон Володимирович

Студент 1-го курсу аспірантури

Науково-дослідного інституту

інтелектуальної власності

Тел: +380951515285

E-mail: hodosh.anton@gmail.com

ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДОКТРИНИ “FAIR USE” В УКРАЇНІ З МЕТОЮ ДОСЯГНЕННЯ БАЛАНСУ МІЖ ІНТЕРЕСАМИ СУСПІЛЬСТВА І ОХОРОНОЮ ПРАВ ВЛАСНИКІВ ВЕБ-САЙТІВ

Постановка проблеми. Іноді, в процесі створення веб-сайтів, поряд із використанням оригінальних творів, доводиться використовувати об'єкти авторських прав, які належать іншим особам. В зарубіжній практиці, зокрема у США, їх вільне використання без дозволу правовласника можливе завдяки доктрині добросовісного використання («fair use»), яка поєднує інтереси власника авторських прав і соціальну та культурну цінність похідних від захищених авторським правом робіт для суспільства [14].

Однак, українське законодавство в цьому питанні є надто деталізованим, що істотно звужує поняття добросовісного або вільного використання, значною мірою ускладнює можливість вільного використання чужих об'єктів авторського права [8]. Відсутній баланс між інтересами суспільства і захистом приватних інтересів окремої особи [7, с. 55].

Виклад основного матеріалу. Першим актом, яким був закріплений попередник доктрини fair use – доктрина «fair abridgement» – було рішення Канцлерського суду Англії (Court of Chancery of England) по справі Gyles v. Wilcox, Barrow, and Nutt (1741) 2 Atk. 141, в якому суд врахував не тільки інтереси автора, але й суспільний інтерес [1; 5]. Надалі, ця доктрина розвинулася у нині відому «doctrine of fair use», яка не визначає вичерпного переліку цілей використання об'єкту, в цілому є ситуативною та індивідуальною, тож є надзвичайно гнучкою, не потребує постійного перегляду або зміни закону. [9]

Американські суди оцінюють чотири наступні фактори, щоб визначити, чи є використання об'єкту авторських прав «сумлінним» [10, с. 189] :

1) Мета та характер використання. Перший фактор є одним з основоположних для встановлення відповідності використання доктрині fair use. Для цього використання твору повинно «сприяти прогресу науки та творчого збагачення суспільства», а сам результат повинен бути «перетворюючим», додавати нового змісту використаній роботі, незалежно від комерційного або некомерційного характеру використання [2; 10, с. 189-190].

2) Характер твору, захищеного авторським правом. Характер твору, захищеного авторським правом, стає визначальним лише у вузькому класі справ та, здебільшого, є невеликою частиною аналізу добросовісного використання, яке частіше визначається, виходячи з трьох інших факторів [2].

3) Обсяг та істотність використаної частини твору. Суд враховує процентне співвідношення запозиченого матеріалу в новому творі, причому не тільки цитати, але і оброблений (перефразований) матеріал. Якщо обмежити використання об'єктів, захищених авторським правом, лише тією частиною, яка необхідна для досягнення конкретної мети, це збільшить ймовірність того, що суд визнає таке використання добропорядним [7; 10, с. 191]. Так сталося, наприклад, у справі Google LLC v. Oracle America, Inc. Верховний Суд США постановив, що обсяг копіювання строчок коду є недостатнім для визнання провини Google. До того ж, за рішенням суду, «запозичено лише те, що було необхідним, щоб дозволити користувачам працювати в новій і перетвореній системі.» [4; 11]

4) Вплив використання твору на його потенційний ринок та цінність. Оцінюючи четвертий фактор, який суди схильні розглядати як найважливіший, суд розглядає, наскільки використання твору впливає на його ринкову вартість, успіх на потенційному ринку [2].

Випадки вільного (без згоди автора чи іншої особи, яка має авторське право) використання об'єктів авторських прав в Україні перелічені у статтях 21-25 Закону «Про авторське право та суміжні права» (далі – Закон). Розглядаючи можливість застосування даних положень, в процесі створення та користування веб-сайтом, необхідно також враховувати визначення веб-сайту, закріплене Законом. Статті 21-25 Закону регулюють вільне використання окремих об'єктів авторського права, які можуть бути складовими елементами веб-сайту,

проте не можуть застосовуватися щодо сайту в цілому, адже, як вбачається з законодавчого визначення, веб-сайт являє собою не окремий об'єкт, а сукупність різних об'єктів авторського права і (або) суміжних прав.

Більш того, одним із основних структурних елементів сучасних веб-сайтів, як зазначається в статті “Intellectual Property and E-commerce: How to Take Care of Your Business’ Website” Всесвітньої організації інтелектуальної власності, є програмне забезпечення, необхідне для функціонування сайту, у тому числі текстові HTML-коди [12, с. 536]. З метою забезпечення взаємодії веб-сайту з іншими програмами та сайтами, іноді використовуються елементи їхнього коду. Причому, стаття 24 Закону пов’язує таке використання з декомпіляцією, й не регулює процес досягнення зазначеної мети без її застосування, наприклад за допомогою API, який являє собою набір програмного коду, що дозволяє передавати дані від одного програмного продукту до іншого [6]. Більш того, Законом передбачено, що «інформація, одержана в результаті декомпіляції, не може використовуватися для розроблення комп’ютерної програми, схожої на декомпільовану комп’ютерну програму», не наводячи визначення «схожої програми» [13].

Висновок. Національне законодавство про авторське право потребує впровадження такої законодавчої системи обмежень і винятків, яка буде гарантувати як високий рівень юридичної безпеки та визначеності, так і справедливості та баланс між суспільним і приватним інтересом, поєднуючи відносно точні норми з достатньою гнучкістю [3, с. 9].

Список бібліографічних посилань

1. Deazley, R. (2008) ‘Commentary on Gyles v. Wilcox (1741)’, in Primary Sources on Copyright (1450-1900), eds L. Bently & M. Kretschmer. [Електронний ресурс]. URL: http://www.copyrighthistory.org/cam/tools/request/showRecord?id=commentary_uk_1741 (дата звернення 24.09.2021).
2. Fair Use. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.dmlp.org/legal-guide/fair-use> (дата звернення 24.09.2021).
3. Hugenholtz, P. Bernt and Senftleben, Martin, Fair Use in Europe: In Search of Flexibilities. [Електронний ресурс]. URL: <https://ssrn.com/abstract=1959554> (дата звернення: 24.09.2021).
4. Oracle проиграл 11-летний спор с Google и остался без \$9 млрд. [Електронний ресурс]. URL: <https://cnews.ru/link/n526603> (дата звернення 24.09.2021).

5. The origin of copyright fair use-GYLES V WILCOX. [Електронний ресурс]. URL: <https://prezi.com/p/vtvbfoo8rn3u/the-origin-of-copyright-fair-use-gyles-v-wilcox/> (дата звернення 24.09.2021).
6. What is API: Definition, Types, Specifications, Documentation. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.altexsoft.com/blog/engineering/what-is-api-definition-types-specifications-documentation/> (дата звернення: 24.09.2021).
7. Блажівська Н. Є. Поняття «справедливий баланс» у практиці Європейського суду з прав людини. Актуальні проблеми правознавства, 2018. Вип. 1. С. 55-62.
8. Ганзієнко Д. Fair use по-українськи: головні міфи про використання об'єктів авторських прав. [Електронний ресурс]. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA014762 (дата звернення 24.09.2021)
9. Доктрина Fair use в авторському праві – сумлінне використання. [Електронний ресурс]. URL: <https://zkg.ua/doktryna-fair-use-v-avtorskomu-pravi-sumlinne-vykorystannya/> (дата звернення 24.09.2021).
10. Луткова О.В. Доктрина добросовестного использования произведений в современном авторском праве США. Право. Журнал Высшей школы экономики, 2016. № 2. С. 186–199.
11. «Они украли Java»: Верховный суд США поддержал Google в патентном споре с Oracle. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.forbes.ru/newsroom/tehnologii/425467-oni-ukrali-java-verhovnyy-sud-ssha-podderzhal-google-v-patentnom-spore-s> (дата звернення 24.09.2021).
12. Онищук А. І. Web-сайт у сфері інтелектуальної власності. Криміналістика и судебная экспертиза, 2013. Вып. 58(2). С. 534-539.
13. Про авторське право і суміжні права: Закон від 23.12.1993 №3792-XII. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#n142> (дата звернення: 24.09.2021).
14. Сумлінне використання. [Електронний ресурс]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сумлінне_використання (дата звернення 24.09.2021).

Светлана Анатольевна Цюга
*старший преподаватель кафедры
теории и истории государства и права
Учреждения образования «Брестский
государственный университет имени А.С. Пушкина»*

РЕАЛИЗАЦИЯ АВТОРСКОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЕКТА «ШКОЛА ДЕПУТАТА» В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Местное самоуправление является формой организации граждан, обеспечивающей самостоятельное решение населением вопросов местного значения. Основным звеном местного самоуправления в Республике Беларусь выступают местные Советы депутатов. Они оказывают влияние на социально-экономическое развитие как регионов, так и общественно-политическое развитие Республики Беларусь в целом.

Победа на выборах является кредитом доверия избирателей и депутатам придется его возвращать в виде качественной профессиональной деятельности. Однако гражданин, став депутатом местного Совета депутатов, сталкивается с рядом проблем: во-первых, недостаток правовых знаний о местном самоуправлении; во-вторых, незнание экономической и социальной ситуации региона; в-третьих, отсутствие навыков разработки нормативных правовых актов локального характера и др. Следует отметить, что народным представителям придется совмещать депутатскую деятельность с основным местом работы.

Для повышения уровня профессионализма депутатов местных Советов депутатов в Республике Беларусь на региональном уровне автором разработан образовательный проект «Школа депутата» (Школа). Было принято Решение президиума Брестского городского Совета депутатов № 272/25 от 24.07.2017 года «О реализации образовательного проекта «Школа депутата» при Брестском городском Совете депутатов».

Организаторами проекта являются: - Брестский городской Совет депутатов, - отдел идеологической работы, культуры и по делам молодежи Брестского горисполкома; - юридический факультет учреж-

дения образования «Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина».

Слушателями являются депутаты Брестского городского Совета депутатов и члены Молодежного парламента при Брестском городском Совете депутатов.

Цель проекта – развитие местного самоуправления в городе Бресте, совершенствование качества работы Брестского городского Совета депутатов, формирование профессиональных компетенций депутатов, повышение правовой культуры слушателей проекта.

Основные задачи проекта:

1. Повышение уровня компетентности действующих депутатов Брестского городского Совета депутатов в правотворческой сфере, сфере права, политики и экономики.
2. Правовое образование членов Молодежного парламента при Брестском городском Совете депутатов.
3. Формирование резерва управленческих кадров.
4. Повышение правовой культуры слушателей проекта.

Реализация авторского образовательного проекта началась в сентябре 2017 года по двум направлениям.

Первое направление предназначено для депутатов Брестского городского Совета депутатов (курс предполагает: - углубление правовых знаний в области местного самоуправления; - изучение правил и приемов правотворческой деятельности; - знакомство с психологией общения и современными стилями управления).

Второе направление – для членов Молодежного парламента при Брестском городском Совете депутатов (курс включает: - изучение основ права, правового статуса депутата и основных направлений деятельности органов местного самоуправления; - знакомство с психологией общения и современными стилями управления; - диалоговые лекции по политологии, формированию имиджа депутата и др.; - изучение основ конституционного, избирательного права и процесса Республики Беларусь.

Занятия в Школе организованы совместно с юридическим факультетом Учреждения образования «Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина» и проводятся по следующим учебным блокам:

1 блок «Правовой», связан с изучением основ права, правового регулирования местного самоуправления, статуса депутата местного Совета депутатов, включающий следующие темы:

- основные отрасли права в системе права Республики Беларусь;
- правовое регулирование местного самоуправления в Республике Беларусь;
- выборы депутатов местных Советов депутатов;
- правовое закрепление статуса депутата местного Совета депутатов;
- нормативные правовые акты местных Советов депутатов: особенности их разработки и принятия.

2 блок «Экономический», затрагивает вопросы экономического развития, включает в себя следующие темы:

- экономическая основа местного самоуправления;
- стратегия экономического развития административно-территориальной единицы и её инвестиционная привлекательность;
- поддержка предпринимательства, малого и среднего бизнеса в регионе.

3 блок «Социальный», связан с вопросами социальной политики, включающий следующие темы:

- роль социальной политики в развитии региона;
- социальный паспорт административно-территориальной единицы;
- социальные проблемы населения и роль местных Советов депутатов в их разрешении.

4 блок «Идеологический», связан с изучением идеологии белорусского государства и включает в себя следующие темы:

- современные идеологические концепции и доктрины;
- Конституция Республики Беларусь – правовая основа идеологии белорусского государства;
- политическая культура и идеологические процессы;
- белорусская политическая система в контексте идеологии белорусского государства.

5 блок «Политический имидж», раскрывает правила формирования политического имиджа депутата, включающий следующие темы:

- современный депутат: основные качества, политический рейтинг;
- формирование имиджа политика;
- основы ораторского искусства.

Формы работы Школы разнообразны и применяются в зависимости от поставленных целей и ожидаемых результатов:

- лекционные занятия с привлечением преподавателей юридического и экономического профиля, действующих депутатов всех уровней, специалистов из различных сфер;
- семинары, тематические дискуссии, деловые игры, тренинги и иные интерактивные формы;
- конференции, круглые столы и консультации со специалистами,
- выездные мероприятия и др.

В Школе уже состоялись встречи, диспуты, круглые столы, лекции ведущих специалистов из различных сфер по следующей тематике:

1. Система права Республики Беларусь.
2. Формы (источники) права Республики Беларусь
3. Конституция Республики Беларусь – Основной закон белорусского государства и правовая основа идеологии страны
4. Правовое регулирование местного самоуправления в Республике Беларусь.
5. Правовое закрепление статуса депутата местного Совета депутатов.
6. Нормативные правовые акты местных Советов депутатов: особенности их разработки и принятия.
7. Виды юридической ответственности в Республике Беларусь.
8. Белорусская политическая система в контексте идеологии белорусского государства.
9. Экономическая основа местного самоуправления.
10. Социальные проблемы населения и роль местных Советов депутатов в их разрешении.
11. Ораторское мастерство в деятельности депутата.
12. Лидерство и работа в команде и др.

«Школа депутата» – платформа, где участники проекта получают новые знания от опытных депутатов, государственных служащих, преподавателей, которые привлечены к проведению занятий. Слушатели передают свой опыт другим гражданам, инициируют разработку и сами реализуют социально значимые проекты в регионе.

На завершающем этапе обучения планируется прохождение участниками итогового теста и защита проектов слушателей с последующей выдачей сертификатов об окончании Школы.

Таким образом, в рамках образовательного проекта «Школа депутата» слушатели:

- повысят уровень правовых знаний в области местного самоуправления,
- приобретут навыки эффективного взаимодействия органов государственной власти и местного самоуправления,
- освоят методики парламентских и избирательных процедур,
- изучат механизмы работы с нормативными правовыми актами и социально-экономическими программами,
- познакомятся с прогрессивными формами работы с избирателями.

REQUIREMENTS FOR ARTICLES

Materials that have not previously been published in other publications, have scientific novelty, relevant topics of the journal and are of theoretical and practical importance are accepted for consideration

All works are blindly reviewed and tested in plagiarism checker.

Articles should be sent to the e-mail (iepdoffice@gmail.com)

Responsible publisher: Oktatási és Szakmai Fejlesztési Intézet Alapítvány, Institute of Educational and Professional Development. Official registration number: 01-01-0012772

1065 Budapest, Hajós utca 17. 1/2. Tel.: +36704136699.

E-mail: iepdoffice@gmail.com

The publishing contributory company:

LLC «Rik-U». Uzhhorod, Gagarina str. 36,

Code 39442312, tel.: +380954800799, E-mail: print@rik.com.ua.

Sertificate DK 5040, in 2016.01.21

Administrative assistants of journal:

Master of Law Sakharchuk Volodyr attorney,

Svetlana A. Tsyuga deputy assistant

Typography, graphics, printing preparation and printing works:

LLC «Rik U» (Uzhhorod)

layout: Polianska Ivanna

Cover artwork: Kokina Renata

Submission of manuscripts: iepdoffice@gmail.com

Order, subscription: iepdoffice@gmail.com

In case of order we charge postal costs.

Thanks to our supporters:

Limited Liability Company «SNK group», Uzhhorod, Ukraine.

tel.: +380665380084

Signed for print 25.10.2021. Format 60*84/16

Offset paper. Headset Roboto. Offset printing.

Conditional printing page 6,5. Circuation 300

copies. Order № ____